

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KRIMINALITA PÁCHANÁ NA MLÁDEŽI A JEJÍ PŘÍČINY

Autor práce: Michala Jančarová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph. D.

Katedra: právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za metodické vedení práce a dále JUDr. Milanovi Kapkovi, panu Mgr. Robertovi Ružbackému za cenné rady a připomínky.

ABSTRAKT

JANČAROVÁ, M. *Kriminalita páchaná na mládeži a její příčiny: bakalářská práce*. České Budějovice. Vysoká škola evropských a regionálních studií o. p. s., 2011. 58 s. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Roman Svatoš, Ph. D.

Klíčová slova: kriminalita, mládež, kriminalita páchaná na mládeži

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou páchanou na mládeži a jejími příčinami. Začátek vymezuje základní pojmy, které budou v práci používány. Dále je popsán historický vývoj kriminality páchané na mládeži. Tato kapitola popisuje období středověkého práva a končí popisem nového trestního zákoníku, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010. Práce je dále věnována kriminologickým východiskům, aktuálním jevům kriminality páchané na mládeži, tj. kyberšikana mládeže, podávání alkoholických nápojů mládeži nebo týrané, zneužívané, zanedbávané děti. Práce se rovněž zabývá trestně procesními souvislostmi nebo návrhy opatření směřující k eliminaci kriminality páchané na mládeži. Závěr práce je doplněn o dotazníkové šetření, statistiky a fotografie. Hlavní podstatou dotazníkového šetření je statisticky znázornit zkušenosti mládeže s kriminalitou. Vyobrazit přehled trestných činů, které byly spáchány na mužích a které na ženách. Zjistit, zda je kriminalita páchaná více ve městech či na venkově.

ABSTRAKT

JANČAROVÁ, M. Crimes committed against youth and its causes: bachelor thesis. České Budějovice. The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 58 s. Supervisor JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Keywords: criminality, youth, crime committed against young people

This thesis deals with crimes committed against the youth and its causes. In the beginning the basic concepts and terms are defined before they are used in the text. Then follows the historical development of crime against young people. This chapter describes the law in the medieval period and ends with the new legal code which is valid since 1st of January 2010. Moreover this thesis is devoted to criminological basis, the current phenomena of crime against youth i.e. cyberbullying of youth, availability of alcohol for youth or bullied, abused, neglected child. There are mentioned some criminal procedural relationships or proposals aimed to eliminate crimes against youth as well. The conclusion contains results of the questionnaire survey and statistics. The basic principle of the questionnaire survey is to demonstrate the experience of youth with crime, to represent a list of crimes committed against men and women and to find out if the criminality is committed more in cities than in the countryside.

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
2.1 MLÁDEŽ	9
2.2 KRIMINALITA.....	9
2.3 KRIMINALITA PÁCHANÁ NA MLÁDEŽI	10
3 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA – HISTORICKÝ VÝVOJ.....	11
3.1 OBDOBÍ OD NEJSTARŠÍCH DOB NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ	11
3.2 OBDOBÍ DO ROKU 1950	12
3.3 OBDOBÍ PO ROCE 1989	13
3.4 KOMPARACE NOVÉHO A STARÉHO TRESTNÍHO ZÁKONÍKU	13
4 AKTUÁLNÍ JEVY TRESTNÉ ČINNOSTI NA MLÁDEŽI	16
4.1 KYBERŠIKANA V ČESKÉ REPUBLICE	16
4.1.1 <i>Kyberšikana a paragrafy</i>	17
4.1.2 <i>Význam a základní rysy kyberšikany</i>	18
4.1.3 <i>Základní prostředky a druhy kyberšikany</i>	20
4.2 TÝRANÉ, ZNEUŽÍVANÉ A ZANEDBÁVANÉ DÍTĚ.....	22
4.3 PODÁVÁNÍ ALKOHOLU MLÁDEŽI	31
5 KRIMINOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA TRESTNÉ ČINNOSTI PÁCHANÉ NA MLÁDEŽI	37
5.1 FENOMENOLOGIE KRIMINALITY PÁCHANÉ NA MLÁDEŽI	37
5.2 PŘÍČINY KRIMINALITY PÁCHANÉ NA MLÁDEŽI.....	37
5.3 KONTROLA KRIMINALITY PÁCHANÉ NA MLÁDEŽI	39
6 TRESTNĚ – PROCESNÍ SOUVISLOSTI	40
6.1 TRÁPENÍ DĚTÍ U VÝSLECHU	40
6.2 DÍTĚ BEZ ADVOKÁTA	41
6.3 OCHRANA SOUKROMÍ DÍTĚTE JAKO POŠKOZENÉHO V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	42
7 VÝSLEDEK DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	44
7.1 CÍL DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	44
7.2 METODA ŠETŘENÍ	44
7.3 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	45
7.4 OPATŘENÍ SMĚŘUJÍCÍ K ELIMINACI.....	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

„Kriminalita páchaná na mládeži a její příčiny“ zní téma závěrečné práce, které bylo vybráno z důvodu zájmu o danou problematiku a problematiku spojenou spácháním trestné činnosti. Druhá zásada je taková, že každý člověk, ač starší či mladší 15 - ti let má právo na život a nikomu nesmí být ubližováno.

Začátek bakalářské práce se specializuje na vysvětlení základního pojmosloví, například kriminalita, mládež, kriminalita páchaná na mládeži. Tato slova jsou zvolena jednak z důvodu hlavní spojitosti s vybraným tématem, a jednak z usouzení, že mnoho lidí ani neví, co tato spojení vyjadřují. V neposlední řadě také proto, že hlavní podstatou je nastínění základních znaků, které pomohou dnešní mládeži v případě páchaní trestné činnosti. Aby věděli, nestyděli se za svoji situaci a byli schopni obrátit se na potřebné instituce, které jim zajistí jejich ochranu. Dále se budeme zabírat historickým vývojem kriminality páchané na mládeži, kyberšikanou u mládeže, podáváním alkoholických nápojů mládeži a zmíněna bude také problematika zneužívaných dětí.

Odborná publikace vymezuje řadu autorů, kteří se touto problematikou zabývají. V této práci je nejvíce využíván autor J. Chromý a K. Nešpor. Oba autoři zkoumají kriminalitu páchanou na mládeži z různých pohledů, například ekonomického, sociologického, psychologického nebo trestně právního a navrhují různá řešení dané problematiky.

Hlavním cílem závěrečné práce je identifikovat základní problémy páchané na mládeži v České republice. Vysvětlit analýzu, zhodnocení a důkladný rozbor trestněprávní ochrany mládeže, zejména z pohledu trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010 a navrhnout opatření směřující k eliminaci tohoto protispolečenského jevu.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Stále aktuálnějším celospolečenským závažným problémem je kriminalita páchaná na mládeži, která ovlivňuje nejrůznější oblasti života populace. Bakalářská práce se bude zabírat důkladným rozbohem, analýzou, identifikací trestněprávní ochrany mládeže z pohledu trestního zákoníku. Budou popsány kapitoly, které vysvětlí základní pojmosloví nezbytné pro tuto práci. Nastíní historii kriminality od nejstarších dob až do vzniku nového trestního zákoníku. Uvede jednotlivé jevy kriminality, tj. kyberšikanu u mládeže, podávání alkoholických nápojů mládeži, nebo problematiku týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, protože tyto jevy velice ovlivňují zdravý vývoj mladistvého. V neposlední řadě bude navrženo opatření směřující k eliminaci kriminality páchané na mládeži. Kromě literární části bude závěrečná práce zahrnovat i dotazníkové šetření, zaměřené na mladistvého a pachatele trestné činnosti. Tato metoda nám pomůže za pomoci zjištěných výsledků navrhnout opatření, která by pomohla nejenom dětem a mladistvým, ale také společnosti navrhnout taková opatření, která by minimalizovala kriminalitu páchanou na mládeži a zavedla jasné a platné právní normy, které by zamezily ubližování dětem a mladistvým.

Při zpracování bakalářské práce se bude vycházet ze seznamu vybrané literatury vztahující se problematice mladistvého a pachatele trestné činnosti. Nejdůležitějšími publikovanými autory budou J. Chromý, K. Nešpor a další, jejichž díla obsahují celou řadu potřebných informací. Dále nesmí být opomenuty legislativní zdroje, ve kterých je zákonem upravený postup našeho tématu.

Závěrečná práce je složena z teoretické části, kde jsou nejvíce použity literární zdroje. Tato část popisuje vysvětlení slov kriminalita, mládež nebo kriminalita páchaná na mládeži. Pojmy byly vybrány, aby objasnilly svoji podstatu a z důvodu, že vyžadují nemalou znalost z oblasti trestního práva. Je zde též zmíněna trestněprávní ochrana mládeže - historický vývoj. Tento titul byl definován proto, že zvolená problematika sahá i do minulosti a je potřeba ji popsat od nejstarších dob až do doby současné. Praktická část je zaměřena na konkrétní, aktuální problematiku kyberšikanu, podávání

alkoholických nápojů mládeži, problematiku týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Zbylé kapitoly, tj. trestně procesní souvislosti se vztahují k problematice výslechu osob mladších 15 - ti let, postavením dítěte jako poškozeného v trestním řízení nebo ochrany soukromí dítěte také jako poškozeného v trestním řízení. Posledním důležitým oddílem je návrh opatření směřující k eliminaci. V této části se budeme snažit navrhnout opatření, které by snížilo celkovou kriminalitu páchanou na mládeži. Hlavní metoda, která nám k tomu dopomůže, bude dotazníkové šetření. Hlavním cílem zvoleného obsahu je identifikovat základní problémy kriminality páchané na mládeži v ČR a dílčím cílem je navrhnout opatření směřující k eliminaci.

Práce je doplněna o dotazníkové šetření. Respondenti vybrané metody budou děti a mladiství. Respondenti byli vybráni na základě zvolené bakalářské práce. Dotazník bude vyplněn na základní a střední škole. Hlavní podstatou zvolené metody je statisticky znázornit zkušenosti mládeže s kriminalitou. Vyobrazit přehled trestných činů, které byly spáchány na mužích a které na ženách. Zjistit, zda je kriminalita páchaná více ve městech či na venkově. Zobrazit počet respondentů, kteří již v nedospělosti požili alkohol, procentuelně vyčíslit počet vypitého alkoholu a druh alkoholu, který respondenti požívají nejvíce. Grafy a tabulky nám objasní celkovou statistiku spáchaných trestných činů na mládeži.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1 Mládež

Na základě zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) vymezuje v ustanovení § 2 písm. b) termín „mládež“ jako „děti mladší patnácti let a mladiství“, přičemž dle § 2 písm. c) je „dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok svého věku“. Dále zákon č. 218/2003Sb. popisuje termín „provinění“ nahrazující u mladistvých starší pojmenování „trestný čin“, který je v současnosti používán podle ustanovení trestního zákona pro osoby starší osmnácti let.¹ Autor Chmelík spojuje mládež s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů (kriminologie, sociologie). Sociologie míní mládeží osoby až do dovršení věku „třiceti let.“ Rozdíl mezi legislativní charakteristikou a definicí podle autora Chmelíka spočívá v tom, že zákon č. 218/2003 Sb. jasně vymezuje termín „mládež“ jako děti mladší patnácti let a mladiství. Autor popisuje „mládež“ jako fyzickou osobu mladší 18 - ti let a prozkoumává ji z různého pohledu. Společným bodem zůstává věk, který dotyčnou osobu zařadí mezi mládež.²

2.2 Kriminalita

Kriminalitou neboli zločinností, se rozumí sociálně-patologický jev, který je doprovázen lidskou společností a spolu s jejím vývojem se mění i její jevové formy. Kromě toho je zcela podstatné rozeznávat legální pojetí kriminality a sociologizující pojetí kriminality. Právní nauka rozeznává dva základní přístupy při tvorbě právní normy. Jednak přirozené právo a právo pozitivní.³ Slovník cizích slov vysvětluje tento pojem také jako zločinnost, dále jako soubor trestné činnosti spáchané za určité období

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, 2004. s. 377.

² CHMELÍK, J., *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003. s. 15.

³ MOULISOVÁ, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004. s. 13.

v určité oblasti.⁴ Souhrnně není kriminalita jevem jednotvárným, ale jevem diferencovaným, protože kriminalitu může zkoumat jak podle jejího stavu, struktury, tak i její dynamičnosti. Kriminalita je považována za zločin, zakotvena v trestním kodexu. Zahrnuje veškeré antisociální činy.

2.3 Kriminalita páchaná na mládeži

Významným souslovím, které by nemělo být opomenuto je kriminalita páchaná na mládeži. Tato problematika je spojena s postavením mládeže ve společnosti. V současné době musíme brát na vědomí, že dítě je chápáno jako občan. Má určitá práva, ale zároveň musí plnit také určité povinnosti, než tomu bylo v minulosti, kde bylo dítě pojímáno jako otcovská moc. Kriminalita páchaná na mládeži je neobvyklá tím, že některé trestné činy lze spáchat jen na mladých lidech. Například pohlavní zneužití.⁵

Závěr

Závěrem můžeme konstatovat, že vysvětlení jednotlivých pojmů spojených s kriminalitou páchané na mládeži vyžaduje nemalou znalost z oblasti trestního práva a základů kriminologie a prevence kriminality. Důraz je kladen na věk, který u řešené problematiky určuje, do jaké věkové kategorie můžeme daného příslušníka zařadit. U slova kriminalita je nutné brát ohled na členění kriminality, jak z pohledu legálního, tak z pohledu sociologizujícího. Jednotlivá členění popisují a chápou kriminalitu z jiného úhlu pohledu. Kriminalitu páchanou na mládeži je potřeba minimalizovat tím, že bude vytvářet určitá preventivní opatření zamezující v páchání přestupků či dokonce trestných činů dospělými osobami.⁶

⁴ KRAUS, J., PETRÁČKOVÁ, V. a kol. *Výkladový slovník cizích slov*. Praha, 1998. s. 431.

⁵ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. s. 103.

⁶ CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v ČR*. Praha, 2010. s. 17.

3 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA – HISTORICKÝ VÝVOJ

3.1 Období od nejstarších dob na přelomu 19. a 20. století

Na základě historických dokumentů můžeme vyvodit závěr, že po dlouhou dobu neexistovala na území Čech, Moravy a Slezska žádná platná norma trestního práva. Za dob středověkého práva bývaly uznávány pouze dva stupně, tj. dospělost a nedospělost. Věková hranice odlišující dospělost od nedospělosti nebyla prozatím jednotná. V existenci tolika existujících právních norem a právních obyčejů by bylo zcela nemožné určit jednotnou věkovou hranici, a proto se věková hranice určovala zcela různě. Podle českého zemského práva byla dospělost určována až do 19. století na základě tělesné vyspělosti, která byla zjišťována za pomoci úředního ohledání. Knihy od různých autorů stanovují věk dospělosti různě, ale teprve zřízení zemské z roku 1549 předepsalo věk pro dosažení zletilosti na 20 let u mužského pohlaví a u ženského pohlaví na 15 let.⁷

Při přezkoumání všech dostupných pramenů týkající se oblasti starého trestního práva můžeme vyvodit závěr, že neexistuje literatura, která by se otázkou trestní odpovědnosti a starého trestního práva blíže zabývala. Zachovaly se pouze zmínky v publikaci od Rauschera „Usmrcení člověka v českém právu zemském“ z roku 1927 a „O krádeži a loupeži“ je v českém právu zmíněna odpovědnost otce za syna. Mladý věk pro mladého pachatele znamenal pouze přílehčující okolnost při vyměření trestu, a proto nelze vyloučit, že mladý věk byl důvodem vyloučení trestnosti pachatele. Roku 1627 na území Čech a roku 1628 na Moravě začala „Obnoveným zřízením zemským“ doba sjednocování trestněprávních předpisů. Toto obnovení postrádalo zvláštní právní úpravu trestní odpovědnosti nedospělých pachatelů.⁸

⁷ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno, 1997. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. s. 15.

⁸ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno, 1997. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. s. 16.

3.2 Období do roku 1950

S nedospělci a dospělými osobami nakládala středověká společnost úplně stejně. Byly jim ukládány stejné tresty a byli podrobeni stejným trestním procedurám. První psaný více než 2000 let starý Chamurapiho zákoník obsahoval více než 300 článků i ustanovení upravující postih pachatele úmyslných i nedbalostních deliktů. Období dětství podle Justiniánových zákonů končilo sedmi lety a již v tomto období nastupovala odpovědnost za vlastní jednání. S tímto termínem jsme se mohli setkat za dob starověkého Říma. „Dětství a dospívání“ jež chápeme jako určitou věkem ohraničenou etapu, vyznačující se celou řadou různých zvláštností oproti období dospělosti, byla poprvé v 19. století použita trestním právem. Věk sám o sobě nebyl rozhodujícím faktorem, ale souvisely s ním i další zásady a to především schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání.⁹

Listina základních práv a svobod jako součást Ústavního pořádku České republiky, věnuje pozornost dětem a rodině (konkrétně v článku 32) tím, že dává rodinu a rodičovství pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu. Zákony berou na vědomí jeden ze základních principů fungování rodiny, a to právo a povinnost rodičů společně vychovávat, pečovat o děti a v případě potřeby požadovat pomoc.¹⁰

Na území Československa bylo poprvé samostatné trestní právo a soudnictví ve věcech mládeže, tedy právo, které stanoví nejenom pravidla pro postih mládeže, ale současně je určitou formou ochrany mládeže, upraveno zákonem č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, který nabyl účinnosti 1. 10. 1931. Význam tohoto zákona spočíval v samostatné komplexní úpravě trestní odpovědnosti mladistvých ve věku 14 až 18 let. Stanovil trestněprávní následky protiprávních činů mládeže označovaných jako „provinění“ a navrhnul účel a odlišnost trestního řízení ve věcech mládeže. Soudnictví nad mládeží bylo vykonáváno specializovanými soudy, které jsou i nadále součástí obecného systému trestního soudnictví. Roku 1948 byly započaty práce na novém trestním zákoníku, který se nezaobíral samostatným trestním právem mládeže. Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích byl zrušen k 1. 8. 1950 zákonem

⁹ MEISL, V. *Trestní odpovědnost mládeže*. Brno, 2007. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. s. 8.

¹⁰ Česko. Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod. Úplné znění doplněné poznámkami a výběrem ze soudních případů*. Olomouc, 2005. s. 237.

č. 86/1950 Sb., trestní zákon. V následujících letech trvání Československa, ani po rozpadu československé federace roku 1993 neupravovalo trestní právo mládeže samostatně.

3.3 Období po roce 1989

Provedené reformy trestního práva po roce 1989 se delikvence mládeže také týkaly, ale samostatná úprava stále chyběla. Zvláštní ustanovení týkající se mládeže byly pouze součástí obecné právní úpravy a to jak hmotněprávní, tak procesněprávní. Následoval několikaletý proces přípravy a legislativního projednávání zákona, který by se zabýval soudnictvím ve věcech mládeže. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, byl definitivně schválen dne 25. 6. 2003. Účinnosti nabyl dnem 1. ledna 2004.¹¹ Současně s tím byly ustanovení týkající se mládeže, které byly obsaženy v trestním zákonu i trestním řádu, zrušeny.

Nový trestní zákoník se zabývá ochranou dítěte zejména v hlavě III „Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti“ a v hlavě IV „Trestné činy proti rodině a dětem“. Zvýšenou pozornost věnuje hlava III, která upravuje všechny sexuální trestné činy, na které je společností zaměřena obzvláště zvýšená pozornost. Trestný čin obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku byl začleněn do skutkové podstaty obchodování s lidmi v hlavě II. Pod hlavu IV spadá ochrana rodiny a dětí. Ochrana rodiny, dětí a mládeže je zakotvena v základních mezinárodních dokumentech a úmluvách, zvláště pak v článku 16 Všeobecné deklarace lidských práv, článku 23 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a v článku 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Úmluva o právech dítěte, která vstoupila v platnost 2. září 1990 a přijata byla 20. listopadu 1989 v New Yorku. Další velice podstatnou mezinárodní smlouvou, která se přímo dotýká rodiny a mládeže je Mezinárodní úmluva a odstranění všech forem diskriminace žen. I tato mezinárodní úmluva se zabývá poskytováním trestněprávní ochrany rodiny a mládeže.¹²

3.4 Komparace nového a starého trestního zákoníku

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nahradil tehdy již zastaralý (trestní) zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon z roku 1950 nestačil

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže – komentář*, Praha, 2004. s. 9-14.

¹² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010. s. 150.

dozrát, platnou součástí práva byl 11 let, což je poměrně krátká doba. Zákon č. 1961, tj. zákon č. 140/1961 Sb. můžeme nazvat jako „STARÝ ZÁKON“ stihl dozrát, zestárnout a přizpůsobil se i nové době. Tento zákon byl součástí práva téměř 50 let, a to je velice slušné. S účinností od 1. ledna 2010 je základním pramenem práva hmotného zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění a můžeme ho nazvat jako „NOVÝ ZÁKON“. Tento typ zákonu je postaven tak, že stát, jako onen bič nad pachateli trestných činů, se nemá za co stydět. Nový trestní zákoník v hlavě čtvrté obsahuje ustanovení, která poskytují ochranu rodině a dětem proti činům, jimiž je narušován především zdárný vývoj dětí, jejich výchova se zajišťuje zejména v rodině. Základní práva a povinnosti jsou v rámci rodinných vztahů vymezena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, s kterým souvisí zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí obsahující veřejnoprávní normy týkající se péče o děti. Kromě toho hlava čtvrtá dbá na řádnou výchovu, výživu, tělesný a duševní vývoj dítěte, na harmonický vztah ve fungující rodině řídicí se podle základních společenských norem. Individuálním objektem u některých trestných činů je vedle výchovy a zdraví dítěte i ochrana starších osob svěřených do cizí péče, jakož i dospělých osob žijících ve společném obydlí před některými projevy domácího násilí. Trestní zákoník, stejně jako zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyčlenil trestné činy proti rodině a dětem do samostatné hlavy. Pozměnil však tuto hlavu tak, aby byl v souladu s nově vymezeným pojmem *dítěte* a nahradil tak původním pojmem *mládež*.¹³

Závěr

Závěrem můžeme konstatovat, když otevřeme oba zákony, docházíme k zjištění, že obě publikace obsahují stejný počet hlav. Novému zákonu ukládáme menší plus z důvodu přehlednějšího dělení na díly a poddíly. Při čtení obsahu je zarážející, že výkladová část je poněkud nelogicky zařazena až v závěru obecné části zákona. Jsem přesvědčena o tom, že bývá dobrým zvykem zařadit jakékoliv výkladové slovo na přední místa v zákoníku. Pokud se seznamujeme, s nějakým již konkrétním právním předpisem měli bychom být nejprve seznámeni s daným pojmem, který se bude v dané hlavě vyskytovat, a poté bychom měli začít studovat konkrétní právní modifikaci.

¹³ VANTUCH, P. *K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku*. Právní rádce č. 12/2010, Praktická příručka s. 1-13.

Čtenář se může domnívat, že zákonodárce nepřikládá například slovům trest, trestný čin, opomenutí, vloupání, pachatel vůbec žádnou váhu. Při hlubším zamyšlení nám vyplývá, že je výrazně pozměněna důležitost státem uznávaných základních chráněných hodnot, jak byly zobecněny v novém zákoně.

4 AKTUÁLNÍ JEVY TRESTNÉ ČINNOSTI NA MLÁDEŽI

4.1 Kyberšikana v České republice

Postupným rozvojem informačních a komunikačních technologií se i u nás objevují případy kyberšikany. V minulosti naše společnost toto slovní spojení neznala, ale v současnosti je tomu jinak. Nikdo z odborníků, rodičů ani dětí toto slovo nepoužívali. Roku 2009 a 2010 byl publikován jeden z největších výzkumů ve spolupráci s **MEDIARESEARCH A PROJEK E-BEZPEČÍ** „Minimalizace šikany.“ Vzorkový test se provedl v druhé polovině roku 2009 na žácích ve věku 8 -15 let. I v tomto roce byl proveden druhý vzorkový test, jehož úloha spočívala v online dotazníku a respondenti byli ze základních a středních škol. Metodologie obou výzkumů byla zcela odlišná, proto bylo poměrně těžké porovnat získaná data. Přesto se výsledky do určité míry překrývají. Z minimalizace výzkumu vyplynulo, že oběti kyberšikany se za poslední půl rok stalo 10 % dětí. Z druhého výzkumu bylo zjištěno, že téměř polovina dětí se někdy staly obětí kyberšikany. Dalším, velice podstatným zjištěním byl fakt, že nejčastějším způsobem ubližováním byl zastoupen mobilní telefon. Jedná se o typ SMS zprávy ve formě urážlivého, lživého nebo zesměšňujícího formátu, dále je to e-mail a zbylými je diskuze, chat spolu se sociálními sítěmi typu facebook. Za zamyšlení stojí zjištění, že většina dětí ani pojmu kyberšikana nerozumí a pouze 18 % dětí přiznalo, že jim pojem kyberšikana byl objasněn na školách. 11 % žáků se o kyberšikaně dověděla z médií. Jedna třetina se s tímto problémem svěří rodičům a méně než 10 % by to povědělo vyučujícímu. Ostatní se svěřují kamarádům nebo to dokonce nepoví nikomu a snaží se tak, tento problém v sobě potlačit a vyřešit si to sami. Dále kyberšikana souvisí též s mediální vybaveností. Častějšími útočníky jsou chlapci a zastoupení útočníků se zvyšuje věkem. První šetření zjistilo, že cca 6 % dětí v posledním půl roce využilo některý z prostředků kyberšikany. Druhé šetření zase popisuje, že třetina dětí si kyberšikanu někdy zkusila. Výzkumy potvrzují, že neexistuje zásadní rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. Kyberšikana je vlastně jiná forma ubližování dětem nebo mladistvým za pomoci využití informačních technologií. Pouhý

rozdíl je v tom, že kyberšikana závisí na věku. Oběť šikany se často stává obětí kyberšikany a naopak.¹⁴

4.1.1 Kyberšikana a paragrafy

Kyberšikana stejně jako šikana není v České republice trestným činem. Pouze některé projevy se dají kvalifikovat jako jiné trestné činy či přestupky. V případě kyberšikany se jedná o vydírání, vyhrožování, nebezpečné pronásledování či útisk. Školská legislativa upravuje zásadu, prevenci, řešení kyberšikany v Metodickém pokynu MŠMT č. j. 24 246/2008-6 a oblast trestního práva vymezuje přehled paragrafů, na základě kterých by bylo možné kyberšikanu definovat v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.: § 144 Účast na sebevraždě, § 175 Vydírání, § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji, § 181 Poškození cizích práv, § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv, § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, § 184 Pomluva, § 191 Šíření pornografie, § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 209 Podvod, § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, § 353 Nebezpečné vyhrožování, § 354 Nebezpečné pronásledování, § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, § 357 Šíření poplašné zprávy.¹⁵

Určitě každý člověk zná listinu základních práv a svobod nebo by s ní měl postupem lidského vývoje být seznámen. Všichni jedinci by měli dobře znát svoji cenu a úlohu ve společnosti, ale i právního prostoru, který mu byl vymezen. Všechny děti, které vchází do kyberprostoru, by měly být seznámeny se svými právy na internetu. Proto byla sestavena tzv. „*Listina dětských práv*“ Tento dokument v sobě představuje jakýsi kodex, který by měl dětem zaručit pocit bezpečí, svobody, respektu ze strany všech uživatelů internetu. Pro přesnější pochopení je uvedeno několik příkladů: „*Mám*

¹⁴ ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha, 2011. s. 12-13.

¹⁵ E-besedy.cz, [online]. 2007-2011, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html#Kyberšikana a zákony>

právo uchovávat veškerou informaci o sobě v tajnosti, „Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím“, „Mám právo požádat rodiče nebo vychovatele vždy o pomoc.“¹⁶

4.1.2 Význam a základní rysy kyberšikany

Kybernetickou šikanu, či kyberšikanu nebo počítačovou šikanu, v anglickém podání „cyberbullying“ můžeme definovat jako agresivní zneužívání elektronických informačních kanálů a komunikačních přístrojů (e-mail, textové zprávy, mobilní telefony, pagery, pomlouvačné webové stránky) k šikanování, ponižování, trýznění jednotlivců i skupin prostřednictvím osobních útoků. Mezi hlavní projevy patří zaslání obtěžujících, ponižujících a útočných zpráv za pomoci různých komunikačních kanálů. Za kybernetickou šikanu považujeme také vytváření blogu, který svým obsahem ponižuje konkrétní osobu. Ostatními příklady jsou mimo jiné také fyzické napadení oběti spojené s natáčením na video, úmyslné provokování, pořízení videozáznamu rozčilené oběti, ba dokonce odkrývání cizího tajemství (hesla, historie, e-mailu, zprávy na icq apod.), odcizení identity a její zneužití, obtěžování, pronásledování, očerňování a vydírání s využitím komunikačních technologií (internet, telefon, sociální síť aj.) Hlavní podstata kyberšikany spočívá v zesílení a prodloužení tradičních forem šikany. Běžný projev šikany trvá pouze několik minut, ale dotyčná oběť si její následek odnáší jako trauma i na několik let, ale kyberšikana trvá neustále, videa k pobavení mohou na internetu zůstat i několik měsíců. Klasickými případy jsou videonahrávky zaměřené na oběť, o kterých se dozvídá také široký okruh přátel a také rodina. Frustrace, která se po zažitém ponížení ze zjištěné nahrávky objevuje, bývá často nesnesitelná. Při kyberšikaně dochází k proměně agresora a oběti. Agresorem nemusí vždy být fyzicky silný jedinec, ale jedinec chytrý ve využívání informačních technologií. Oběť nemusí být fyzicky slabší než agresor. Před kyberšikanou se nedá utéct, oběť může být až 24 hodin denně pronásledována. Kyberšikana se od šikany hůře rozpoznává, protože tu chybí přímý projev násilí, jako jsou modřiny, zničené oblečení, ztráta věcí či jiné.¹⁷

¹⁶ Nebudobet.cz, [online]. 2010-2011, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://nebudobet.cz/?page=listina>

¹⁷ Nebudobet.cz, [online]. 2010-2011, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://nebudobet.cz/?page=listina>

Jiří Peterka shrnuje problematiku kyberšikany takto: „*Moc se nespolehejte na to, že technologie ochrání vaše děti před technologiemi. Neexistuje žádné jednoduché řešení – třeba jako ověřování věku či filtrování apod. – které by uchránilo vaše děti před újmou. A jen s několika výjimkami (kterých se média chytanou a náležitě je rozmáznou) nejsou nástrahy, číhající na vaše děti v online světě, o nic větší než ty, které na ně číhají každý den v reálném světě. Je to pořád stejná písnička, mámy a tátové – je na vás zajistit, aby se vaše děti nedostaly do něčeho, co už nedokáží samy zvládnout. Nesvádějte to na média.*“¹⁸

Pro ještě větší porozumění naší problematiky si charakterizujeme základní rysy kyberšikany mezi které patří anonymita, nezávislost na místě a čase, proměna agresora i oběti, pro pobavení kohokoliv, obtížná kontrola a rychlé šíření. Anonymita – tento typ šikany s využitím informačních technologií představuje oproti standardní šikaně to, že pachatel, který oběť šikanoval, může zůstat utajen a oběť se nikdy nedoví, kdo ji šikanoval, oběť a agresor se mohou navzájem znát, ale stejně tak agresor si oběť mohl vybrat třeba na základě mobilního čísla. Pachatelé se představují pod skrytými čísly, různými přezdívkami, smyšlenými e-mailovými adresami, protože anonymita jim dovoluje to, co by si tváří v tvář nikdy nedovolili. Nezávislost na místě a čase představuje to, že hlavní spouštěč kyberšikany nemusí být s obětí na stejném místě. Na rozdíl od klasické šikany nemáme před kyberšikanou kam utéct, protože díky snadné dostupnosti komunikačních technologií jsme v jakémkoli čase a na místě snadno dosažitelní. Například doma a u tohoto typu šikany stačí, aby agresor získal fotky oběti, poslal ji po webu a kdokoli ji může šířit dál. U proměny agresora i oběti se jedná o stejný princip jako v předchozích případech. Není zde zapotřebí fyzické síly, ale zdatnosti v komunikačních technologiích. Tento typ proměny už neprobíhá mezi vrstevníky, ale může se jednat o typ napříč mezi různými generacemi. Čili obětí útoku nejsou pouze outsideri z řad vrstevníků. Kupříkladu skupina, která může být takto zasažena, mohou být učitelé nebo také vyšší riziko hrozí dětem, které jsou na mobilech a počítačích závislé. Pro pobavení kohokoliv představuje jednu z forem zneužívání, kam se mohou připojovat další a další lidé na úkor jiné osoby. Posledním rozbořem zůstává obtížná kontrola a rychlé šíření. Zde chybí základní znaky typické pro šikanování, kterých by si mohla společnost všimnout. Elektronické zprávy se hůře kontrolují

¹⁸ PETERKA, J. SID 2009: do boje proti kybernetické šikaně!. LUPA: *Server o českém internetu* [online]. 2009. [cit 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/sid-2009-do-boje-proti-kyberneticke-sikane/>

a zpravidla trvá i delší dobu, než se prokáže nějaký problém nebo potenciální nebezpečí. Proto se může kyberšikana rychle šířit.¹⁹

4.1.3 Základní prostředky a druhy kyberšikany²⁰

Zasílání textových zpráv

Většinou se jedná o zprávy s výhrůžným či útočným podtextem. Tento typ útoku probíhá formou textových zpráv a oběť tak může být doslova zahlcena velkým množstvím textovek, protože dnešní doba umožňuje koupit SIM KARET „na jedno použití“, které lze po vyčerpání kreditu vyměnit, a tak se oběť nedozví, kdo ji takto obtěžuje.

Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů

Za pomoci mobilního telefonu lze pořídit fotografii, kterou je dále možné přes internet nebo Bluetooth poslat dál. Pachateli je tak umožněno zastrašit nebo zahanbit oběť, jež byla na dotyčné fotce zachycena. „Happy slapping“ v českém překladu volně přeloženo znamená „veselé fackování“, což znamená nahrávání, ale i sdílení videozáznamů fyzických útoků.

Mobilní telefonáty

Určitě každý člověk v dnešní moderní době vlastní mobilní telefon. Za pomoci mobilního telefonu je pro agresora snadné danou oběť obtěžovat neustálými a mnohdy i útočnými telefonáty nebo dokonce je do nekonečna prozvánět, když oběť telefon zvedne, agresoři neodpovídají. Případně své oběti ukradnou telefon a používají ho k otravování dalších a dotyčná oběť je tak sama považována ještě za agresora.

E-mailly

Agresoři mohou e-mailové zprávy posílat pod jakýmkoliv pseudonymem nebo dokonce pod cizí identitou, aniž by se museli bát, že budou odhaleni.

Chatovací místnosti

Jedna z možností, jak mohou mladí lidé mezi sebou komunikovat – pokud ovšem při tom neporušují určitá bezpečnostní opatření. Při porušení daných bezpečnostních

¹⁹ KAVALÍR, A. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň, 2009. s. 15-18.

²⁰ Portal.cz, [online]. 2005-2012, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://obchod.portal.cz/ukazka/kybersikana/30628/>

opatření se mohou stát prostředkem pro zastrašování a výhružky. Tento typ zahrnuje chat na herních stránkách.

Instant messaging

Tímto slovním spojením se v češtině rozumí icq nebo skype. Při komunikaci v reálném čase je velice snadné zapomenout, že zprávy, které jsou odesílány v „kyberprostoru“, kde není velká příležitost pro úvahy a cenzuru. Diskuse se může zvrhnout a může dojít k situaci, kdy skupina útočníků útočí na jednotlivce.

Sociální sítě

Tento typ služby umožňuje snadné spojení s ostatními, s možností sdílet informace i fotografie. V každém případě, pokud nejsou dodržována bezpečnostní pravidla, dochází ke snadnému zneužití a rozšiřování pomluv. Nejvíce ohroženy jsou děti, které tuto službu využívají, protože díky vysokému tlaku, který na ně působí, aby se staly co nejvíce oblíbenými, tak při žádosti o přátelství mohou přijmout i osobu, kterou neznají a nikdy neviděli. Tím poskytnou neznámé osobě přístup k informaci a to je činí zranitelnými. Sociální síť navíc umožňuje vytvořit si účet pod krycím jménem a kontaktovat oběť kyberšikany pod cizím jménem.

Internetové stránky

Agresor může vytvořit hanlivý blog nebo osobní stránku svých obětí. Existuje mnoho stránek, které tuto službu nabízejí zadarmo a pro legitimní účely, si mohou vytvořit internetové ankety, kde pokládají různé typy otázek o svých obětech. Bohužel tento typ útoku se nevyhýbá ani známým osobnostem či politikům.

Konkrétní podoby kyberšikany jsou velmi rozmanité. Kyberšikana jich nabývá podle toho, jaká komunikační a informační technologie je používána k jejímu provedení.

- a. *flaming* (zatracení) – dotyčné osobě jsou prostřednictvím e-mailu nebo SMS zpráv opakovaně zasílána vulgární nebo zlomyslná sdělení;
- b. *on-line harassment* (harašení) – opakované posílání útočných sdělení prostřednictvím e-mailu nebo textových zpráv;
- c. *cyberstalking* (pronásledování) – oběť je online trýzněna výhružkami typu: ublížení na zdraví nebo jiné hrubě zastrašující projevy;
- d. *denigration* (degradace) – v prvním případě se může jednat o lživá sdělení týkající se určité osoby a v druhém případě mohou tato negativní sdělení být zobrazována online;

- e. *masquerade* (maskování) – předstírání identity jiné osoby za souběžného posílání materiálů, které ohrožují postavení takové osoby;
- f. *outing* (odhalování) – posílání a zobrazování osobních materiálů, které obsahují citlivé, soukromé a zahanbující informace, včetně předávání zpráv a obrázků;
- g. *exclusion* (vyloučení) – určitá osoba z online skupiny lidí je vyloučena kvůli zobrazování hrubostí,²¹

Závěr

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou je na první pohled jasný. Kyberšikana je speciální druh šikany. Šikana probíhá tváří v tvář, ale u kyberšikany agresor používá specifické nástroje ubližování, například kamery, mobilní telefony, sociální síť facebook apod. Díky největšímu průzkumu roku 2009 a 2010 jsme zjistili, že za poslední půl rok bylo obětí kyberšikany něco kolem 10 % dětí a další průzkum nám objevil, že téměř polovina dětí se stala obětí kyberšikany. Kyberšikana nám potvrzuje myšlenku, že mládež patří do moderní společnosti plné technologií, se kterou umí velice dobře zacházet a tím upevňuje svoje postavení, hájí si svoji dominanci, či uspokojují svoji potřebu upoutat na sebe pozornost, být zajímavý, seznámit se. Musíme si přiznat, že tužka byla nahrazena mobilním telefonem a papír je nahrazen internetem.

4.2 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě

Dospívajícímu člověku je neustále kladeno na srdce, že má dospělé osobě věřit. Radí se mu, aby svému tátovi vždy věřil, že ví všechno na světě, že na svou rodinu se může kdykoliv spolehnout, že má poslouchat svého učitele apod. Pokud dospívající člověk začne pochybovat o tom, že někdo z jeho rodiny nebo blízkého příbuzenstva se k němu chová jinak, než je v naší společnosti dovoleno, z druhé strany uslyší „*ty si ale nevděčník*“ nebo „*ty jsi ale nevyzrálý*.“ Samozřejmě dnešní doba přináší teorii, že dospělému člověku bychom měli důvěřovat, poněvadž dospívající je na své rodině závislý, z důvodu poskytování ubytování, stravy, ošacení do doby, než bude jedinec

²¹ CHROMÝ, J. *Aktuální otázky trestné činnosti páchané na mládeži*. Brno, 2010. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. s. 41.

schopen se postavit na svoje vlastní nohy. Ale co dělat v případě, že tyto úkoly rodina vůči dospívajícímu neplní? Co si počít s otcem, jehož povaha se překloupí v kruté bití a co si počít s matkou, která dotyčnou osobu pořád dokola uráží? Co dělat s nejlepším přítelem, který Vám vždy naslouchal, přátelsky Vás objal a nyní se Vám jeho objetí nelíbí, je Vám nepříjemné. Nebo co dělat s příbuzným, který donutí dospívající dívku k pohlavnímu styku a poté ji obviní, že ho „svedla“ Tomuto chování se říká týrání a zneužívání. Tato dvě slova můžeme vysvětlit následovně: „dospělá osoba nebo mladistvá osoba mající autoritu, například paní na hlídání dítěte, využije své moci, kterou má nad dítětem nebo teenagerem, k získání nějaké výhody.“ Týrání a zneužívání můžeme charakterizovat z různých forem. Pokud působí fyzickou bolest, nazývá se „tělesné týrání“ V případě, že má podobu urážek, „věčného popichování“, nebo podrývá něčí sebedůvěru, pak se mu říká *psychické* nebo *emocionální* týrání. O sexuální zneužití se jedná za předpokladu kontaktního zneužívání, tj. sexuální styk, sahání na intimní místa nebo líbání, bezkontaktní zneužívání je při přihlížení sexuálním projevům jiných osob. K této formě týrání řadíme i pornografické natáčení či fotografování dětí a mladistvých. Jedinec, kterému je ubližováno se svěří spíše svému nejlepšímu kamarádovi nebo kamarádce. Proto bývá zcela neobvyklé, aby týrané dítě, mladiství přišel za svým učitelem, dospělým, trenérem, lékařem a popsal mu svůj problém, který ho potkal. Tento fakt je dán především tím, že týranému dítěti je vyhrožováno, obává se dalších ran a citového vydírání ze strany ubližujícího. V případě, že ubližujícím je některý z rodičů, svým mlčením se ho týrané dítě snaží chránit.²²

Statistika z roku 2010 uvádí, že v ČR bylo týráno, zneužíváno nebo zanedbáváno téměř 6 tisíc dětí, což je nejvíce za uplynulých 10 let. Nadace Naše dítě popisuje, že nejčastěji k násilí dochází v úplných rodinách, jedná se o 38 % zjištěných případů. Druhou etapu zaujímá týrání v neúplných rodinách bez otce. Bylo zjištěno 2073 případů týrání, zneužívání či zanedbávání. Statistika ministerstva práce a sociálních věcí ČR zjistili, že obětí násilí byly děti ve věku od 6 do 15 let, jednalo se o 3172 dětí a na 26 obětech byl spáchán trestný čin s následkem smrti. V roce 2010 byla úmyslným trestným činem způsobena smrt 13 dětem (12 dětí se stalo obětí vraždy a 1 dítě obětí trestného činu týrání svěřené osoby). V ostatních 13 případech byla způsobena dětem smrt z nedbalosti. Naše společnost by neměla být slepá a nevšímavá

²² KRANZOVÁ, R., MUFSONOVÁ, S. *O týrání a zneužívání*. Praha, 1996. s. 5-6.

vůči dětem. Určitě bychom neměli zapomínat na oznamovací povinnost, kterou nám ukládá zákon. Za rok 2010 na hrubé zacházení s dítětem nejčastěji upozornila škola (29%), dále policie (18%) a poté rodič, sourozenec nebo jiný příbuzný (17%), zdravotnické zařízení (11%). Samo dítě, které bylo obětí násilného trestného činu upozornilo na tento skutek ve 212 případech. Neziskové organizace, cizí osoby a další se stali oznamovateli takového zacházení s dětmi.²³

Syndrom CAN

Problematikou týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte se lékaři aktivně zabývali v 50. letech, 20. století a souhrnně jej nazvali „neúrazová poranění“. V roce 1962 byl popsán tzv. syndrom bitého dítěte a teprve později se do paměti lidí vžil syndrom CAN, což znamená příznak týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. I přesto, že se jedná o jev, který zná lidstvo dlouhá století, v podstatě teprve od roku 1990 se odkrývá tato problematika v České republice, tj. vstupuje v platnost Úmluva o právech dětí, svoji aktivitu zvyšují linky důvěry, krizová centra a neziskové organizace zaměřené na pomoc a podporu ohroženým dětem a stává se předmětem veřejného zájmu a odborných diskusí. Na základě širokého zájmu českých odborníků vznikly významné práce zabývající se syndromem CAN. Při důkladnějším výkladu zjistíme, že CAN syndrom vážně poškozuje fyzický, psychický i sociální stav a vývoj dítěte, který vzniká při nepřijatelném jednání rodičů nebo dospělých osob, tuto situaci hodnotí společnost jako nepřijatelnou. Hlavním příznakem, který syndrom CAN popisuje je aktivní ubližování nebo nedostatečná péče, protože dospělá osoba, známá jako „agresor“ používá fyzickou sílu či psychickou nadřazenost nad bezbranným dítětem. Mezi základní kategorie syndromu zařadíme psychické a fyzické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, šikanování, systémové týrání, sekundární viktimizace a Münchhausenův syndrom by proxy. Děti, které patří do skupiny CAN, tam řadíme proto, že jejich sociální projevy jsou z různého důvodu pro sociální okolí nesrozumitelné, takže tyto děti je velice obtížné výchovně zvládat, dále jsou to děti dráždící vychovatele svým chováním, popřípadě provokují a svádějí. **Za rizikové děti**, které se snadněji mohou stát obětí týrání, zneužívání nebo zanedbávání považujeme děti s lehkými mozgovými dysfunkcemi, jakou jsou děti hyperaktivní, nesoustředěné,

²³ Dama.cz, [online]. 1999-2012, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://rodina.dama.cz/clanek.php?id=14957>

náladové, impulzivní, děti nevlastní, děti chronicky prospívající ve škole (nezapadají do běžné normy rodičovského očekávání, tj. nemocné, nehezké, postižené); děti retardované, děti neaktivní, utlumené, uzavřené, protože nedovedou vzbudit ani udržovat zájem dospělého v náležitě intenzitě, dívky výrazných ženských tvarů, mazlivé někdy až koketní (v případě sexuálního zneužívání). Za týrajícího pachatele bývá považován nejčastěji muž, zpravidla to bývá vlastní nebo nevlastní otec dítěte. Matky v těchto rolích zaujímají pasivní roli účastnic a takový způsob tolerují. Ženy se častěji dopouštějí zanedbávání péče o dítě. **Rizikovými dospělými jsou** lidé s patologickými vývojem osobnosti, s agresivními povahovými rysy, impulzivní, lidé závislí na alkoholu, drogách, lidé žijící chronicky ve stresové situaci (např. nezaměstnaní, neúspěšní, zklamaní v partnerství), lidé, kteří byli sami v dětství zanedbáváni a týráni, lidé nedostatečně motivováni pro rodičovství, tj. upřednostňují vlastní záliby), lidé patřící do sekt, osoby neschopny vykonávat své rodičovské povinnosti, protože mohou žít v bídě nebo jsou nemocní, do osob sexuálně deviantních či hyperaktivních nebo s oslabenou sebekontrolou zařadíme muže pokročilého věku nebo muže dementního.²⁴

Tělesné týrání

Základním znakem tělesného týrání je aktivní a pasivní podoba. Pasivní forma znamená nedostatečné uspokojení nejdůležitějších potřeb dítěte. Aktivní forma týrání zahrnuje především bití, kopání, pálení, opaření, kousání, škrcení, dušení, svazování, silné třesení, zejména s malým dítětem, odmrštění, odhození dítěte, odnímání spánku, potravy, vytrhávání vlasů, nepřiměřené tahání za ušní boltce způsobující trhliny, nepodávání jídla. Tělesné týrání může způsobit modřiny, pohmožděniny, popáleniny, jizvy, zlomeniny, poranění vnitřních orgánů nebo poškození mozku. Nejzávažnější forma týrání může vést ke smrti dítěte. Dále může být tělesné týrání charakterizováno jako vědomé tělesné týrání ubližování dítěti, ale také nezabránění takovému zacházení s dítětem. Znamená vlastně všechny nepřiměřené akty násilí na dítěti. Kromě hrubého

²⁴ Nicm.cz, [online]. 2008, [cit. 2012-01-22]. Dostupný z WWW: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>

útoku na dítě, kde důsledkem je tělesné zranění, trvalé poškození dítěte, také pravidelné užívání tělesné trestání dítěte užívané jako převažující výchovný prostředek.²⁵

Psychické týrání

Jedna z dalších forem týrání, které v sobě zahrnuje slovní útoky na sebevědomí dítěte, ponižování, zavrhování, vystavování závažným domácím konfliktům, podráždění sebedůvěry a sebevědomí opakovaným urážením a podceňováním, kladení nerealistických nároků na dítě, ale i nedostatečný zájem o dítě z důvodu vysokého pracovního vytížení rodičů. Psychické týrání je jedna z nejčastějších forem syndromu CAN. Dopady psychického týrání se liší podle intenzity a doby trvání. Postižené děti často obtížněji navazují další vztahy, mají problém se sebedůvěrou a prosazením. Pocity úzkosti, psychosomatické obtíže, poruchy chování, tj. záškoláctví, útky z domova jsou u nich na denním pořádku. Formy psychického týrání jsou podávány ve formách častých nadávek, ponižování, zesměšňování, opovrhování, citové vydírání, citová deprivace, odmítání dítěte, neustálé srovnávání sourozenců, zatěžování dítěte domácími povinnostmi nebo péčí o sourozence, požadavek nereálných výkonů ve škole, hudbě, sportu aj., násilná izolace, nepřiměřené oddělování dítěte od vrstevníků či ostatních osob. Speciální kategorie tvoří psychické týrání před rozvodem, při rozvodu a po rozvodu, protože dítě je vystaveno dlouhodobé zátěži spojenou s touto situací. Do této kategorie zahrnujeme zatahování dítěte do konfliktů mezi rodiči, zneužívání dítěte jako „svědka“ („*Ona si začala*“ „*On mě napadl*“), získávání dítěte na svou stranu, negativní ovlivňování dítěte proti rodičům, bránění ve styku dítěte s druhým rodičem, nepřipravení dítěte žádoucím způsobem na styk s druhým rodičem.²⁶

Systémové týrání (druhotné ponižování a zneužívání)

Systémové týrání je působeno systémem, založeném na pomoci a ochraně dítěte a jejich rodin. Obzvláště závažné bývají systémy, řešící problém dítěte a jeho rodin automatickým odebráním dítěte z rodiny, aniž by jí byla poskytnuta pomoc. Kromě toho

²⁵ zdrave.cz, [online]. 2000-2012, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

²⁶ zdrave.cz, [online]. 2000-2012, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

systemové týrání zahrnuje špatnou péči v institucích, v denních kolektivních zařízeních, ve školách apod. O tomto způsobu se moc nemluví a bývá velice těžké ho odhalit.²⁷

Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání patří do skupiny týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN), definovaný podle zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992. Tato podoba představuje zneužití dítěte ve formě vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Patří sem sexuální dotýkání, styk, vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo s dítětem přišel do kontaktu. Touto osobu může být rodič, přítel, příbuzný, odborný či dobrovolný pracovní, cizí osoba. Pohlavní zneužívání se zpravidla dělí na dotykové a bezdotykové. Bezdotykové zneužívání znamená setkání s exhibicionisty, účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému tělesnému kontaktu, tzn. vymatení dítěte pornografickým videozáznamům. Při dotykovém zneužívání dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně laskání prsou, pohlavních orgánů, k pohlavnímu styku, k orálnímu či análnímu sexu. Speciální formu sexuálního zneužívání je komerční sexuální zneužívání dětí, což znamená *použití dítěte k sexuálním účelům výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem či jinými, jejich cílem je zisk při obchodování s dětmi pro tyto účely.*²⁸

Zanedbávání

Představuje nedostatečnou péči, způsobující vážnou újmu na vývoji dítěte, jak po stránce tělesné i duševní. Základní formy tělesného zanedbávání dítěte spočívá v selhání při zabezpečení tělesných potřeb dítěte, kam lze zahrnout neposkytnutí přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče nebo ochrany před ohrožením. Při citovém zanedbávání hraje u dítěte významnou roli zanedbání po stránce citové. Dítě má pocit, že nikam nepatří. Další formou zanedbávání je zanedbávání po stránce zdravotní stránce a v oblasti výchovy a vzdělávání. Obor vzdělání a výchovy selhává při zabezpečení plných možností vzdělávání dítěte a to např. absence ve škole, izolace

²⁷ Kol. autorů: Sociální spoty. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2006. [online] Dostupný z WWW: http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_170.pdf

²⁸ Elektra.cz, [online] 2010, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW: <http://www.centrumelektra.cz/problematika-sexualniho-zneuzivani/>

dítěte od společnosti či dětskou prací v domácnosti, okruh zdravotní péče se odehraje v případech, kdy se opomíjí základní zdravotní preventivní péče a samozřejmě také nedostatečný dohled přiměřený věku dítěte, projevující se zvýšeným počtem úrazů dítěte, kterým se mohlo předejít. Tento negativní dopad, kterým může být dítě postiženo dělíme na vnitřní a vnější podmínky jenž potencionálně ohrožují dítě. **Vnější podmínky** jsou úmrtí matky a osiření dítěte, kde ohrožení vzniká z důvodu nedostatku určitých vývojových podnětů, život dítěte v zařízeních kolektivní výchovy, nepřítomnost otce může způsobit deprivaci, sociálně slabé rodiny, závislost rodičů na alkoholu či drogách, náročná povolání rodičů, nestálé rodinné prostředí nebo promiskuitní sexuální vztahy a mezi **vnitřní podmínky** řadíme citovou nezralost a povahovou nevyspělost matky, otce nebo obou (spíše u rodičů blízké hranice zletilosti), duševní poruchy nemoci, mentální retardace rodičů, vážné smyslové poruchy rodičů a pohybová invalidita rodičů. Naše problematika se zabývá zanedbáváním dětí a v této souvislosti je zapotřebí si uvědomit, že společnost si všímá především vnějších projevů zanedbávání a tento problém se nemusí leckdy vyskytovat jen v rodinách se sociálními problémy, a proto dále rozlišujeme **všeobecné zanedbávání**, dotýkající se hlavně odpovídajícího oblečení, jídla, lékařské pomoci, kontaktu s vrstevníky a lidmi. Také sem patří nedostatečná ochrana před nebezpečím úrazu a sociálně patologické jevu, tj. alkoholismus, toxikomanie a kriminalita a **zanedbávání těžké** vyznačující se situacemi ohrožující zdraví či život dítěte. Jedná se o děti, které trpí hladem, žízní, zimou, žijící nedobrovolně izolovaně od společnosti, ale i ty, které žijí ve společnosti zvířat.²⁹

Kdo a jak může pomoci?

Oběti a svědci se při hledání pomoci mohou obracet na **příslušníka rodiny** týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte, na **školské pracovníky, zdravotnické pracovníky, orgán sociálně – právní ochrany dětí, policii** nebo **ostatní členy společnosti. Rodina nebo rodinní přátelé** mohou být prvotním zdrojem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, ale na druhé straně je to právě ta rodina, která by měla jako přední zdroj odhalit týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. Za rodinného příslušníka se považuje teta, strýc, babička, děda apod. Rodinný příslušník

²⁹ planovanirodiny.cz, [online] 2001-2005, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101102>

by měl při zjištění takové situace tomuto zabránit nebo vše ohlásit příslušnému orgánu. Rodina, jako základ společnosti, by měla dohlížet na řádný a zdravý vývoj dítěte. **Škola** je zařízení, kde dítě tráví většinu času, a proto by měli pracovníci odhalit případy týrání, zneužívání, zanedbávání nejčastěji a nejsnadněji. Často jsou kontaktováni o pomoc sociální pracovníci, školy spolupracují se soudy a orgány činnými v trestním řízení. **Ve zdravotnictví** dochází k odhalování případů týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte u dětského eventuelně dorostového lékaře nebo ve zdravotnickém zařízení, kde je dítě hospitalizováno. Povinností každého lékaře je vyšetřit každé poranění, ošetřit každého pacienta a posoudit mechanismus vzniku poranění a zahrnout jej do lékařské zprávy. Pro zdravotnické pracovníky platí ohlašovací povinnost trestného činu týrání ze zákona. Orgán sociálně – právní ochrany dětí („dále jen OSPOD“) zahrnují krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. **Policie a orgány činné v trestním řízení** postupují při výslechu dítěte tak, aby první výslech byl zároveň i tím posledním a už nebylo zapotřebí doplňovat žádné údaje. Výslech probíhá podle předepsaných norem a provádějí ho kvalifikovaní pracovníci. **Pro společnost** obecně platí, že by se k problematice týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte neměli stavět lhostejně. Každému člověku je ze zákona upravena oznamovací povinnost. Pokud se někdo dozví o spáchání trestného činu týrání, jeho neodkladnou povinností je oznámit to policejními orgány nebo státnímu zástupci.³⁰

Závěr

Problematika týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte je v současnosti vysoce diskutabilní téma. Existuje řada autorů, kteří dopodrobna zhodnotili daný problém. Například autor Dunovský napsal publikaci s názvem týrané, zneužívané, zanedbávané dítě, kde popisuje problematiku ubližování dítěte v nejrůznějších podobách. Autorka Špeciánová se též zabývá touto problematikou. Média nám čas o času tuto problematiku nastíní, ale ve většině případu se jedná o rozjetý problém. Naše práce stanovila, že nejčastějšími oběťmi jsou děti ve věku 6-15 let, velmi často jsou za agresory považováni muži a na hrubé zacházení s dítětem nejčastěji upozorňuje škola, následně

³⁰ zachranny-kruh.cz, [online]. 2009, [cit. 2012-01-22]. Dostupný z WWW: http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/kdo_a_jak_muze_pomoci.html

Policie ČR. V roce 2010 byl spáchán úmyslný trestný čin na třinácti dětech. Dvanáct dětí se stalo obětí vraždy a jedno dítě se stalo obětí trestného činu týrání svěřené osoby.

4.3 Podávání alkoholu mládeži

Užívání alkoholických nápojů mezi mládeží se v naší společnosti objevilo v 90. letech minulého století. Nešpor³¹ vymezuje slovo „alkohol“ jako chemický etylalkohol (C_2H_5OH). Děti a dospívající mívají nižší hmotnost a navíc odbourávají alkohol pomaleji, proto u nich nastávají otravy i po podstatně nižších dávkách než v dospělosti. Závislost na alkoholu se u dětí a dospívajících rozvíjí rychleji než v pozdějších letech. K nejčastějším příčinám smrti u dětí a dospívajících patří úrazy, dopravní nehody, sebevraždy a otravy. Na všech těchto příčinách se alkohol významně podílí. Kuchta, Válková³² definují pojem „droga“ (v širším slova smyslu) jako únik od běžných povinností, jako prostředek nesouhlasu s konzumním způsobem života a jako projev generačního protestu. Naproti tomu autor Válková a Šedivý³³ popsali drogu jako jakoukoliv látku (substanci), která pokud je vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí.

Požítí alkoholických nápojů negativně ovlivňuje větší část obyvatelstva. U mládeže je to smutnější v tom, že právě v období dospívání si mladý člověk snáze upevňuje škodlivé návyky. Podle Nešpora se vyskytují zvláštnosti působení návykových látek na děti a mladistvé, a sice:

- mladistvý si vytváří rychlejší závislost na návykových látkách než dospělá osoba
- existuje vyšší riziko těžkých otrav s ohledem na nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování
- pod vlivem návykových látek dochází k vyššímu riziku nebezpečného jednání
- samotné experimentování s návykovými látkami je u dětí a mladistvých spojeno s většími problémy v různých oblastech života, jako je rodina, škola, trestná činnost atd.
- dochází k silnější tendenci zneužití návykových látek
- častá recidiva závislosti³⁴

³¹ NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. Praha, 2001. s. 143.

³² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, 2005. s. 431.

³³ ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H. *Lidé, alkohol, drogy*. Praha, 1988. s. 12.

³⁴ CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži. Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha, 2010. s. 55.

Ne nadarmo se říká, že děti a dospívající by se měli alkoholu a drogám vyhýbat. Existují důkazy o důsledcích pití alkoholu a jiných drog na mozek dospívajícího. V dospívání se tělo i mozek mění. Stačí pouze sebemenší poškození paměti alkoholem, drogami a mohou být ohroženy naše studijní či pracovní výsledky. Není ani možné vyloučit, že přetrvání poškození paměti v dospívání nemůže přetrvat i do dospělosti. Za pomoci vyšetřovacích metod bylo u 17- ti letých dospívajících, kteří požili alkohol a měli kvůli tomu problém, byl zjištěn menší hippocampus, což znamená část mozku důležitá právě pro učení a paměť. Data z České republiky prokázala horší školní prospěch u dospívajících, kteří požili více alkoholu či drog. Zhoršená paměť a schopnost učit se není jediným větším rizikem dospívání. K další rizikům patří dopravní nehody, sebevraždy, nebezpečný sex, trestná činnost násilného rázu, otravy, úrazy. Rodiče by měli předcházet problémům vztahující se k alkoholu a jiným drogám u dětí a dospívajících. Je to dobré pro jejich rozumový a mravní vývoj.³⁵

Existují pachatelé řazení mezi první skupinu, kteří prodají alkoholické nápoje osobám mladším osmnácti let. Tito pachatelé jsou řazení mezi pracovníky pohostinských zařízení a zábavních podniků. Alkoholický nápoj prodají za účelem poskytovaných služeb a jejich motivace spočívá v maximalizaci zisku prodejem. Do druhé skupiny řadíme osoby, které jsou ve vztahu k osobě mladší 18 - ti let, již alkoholické nápoje prodají v rodinném poměru. Patří sem nápoje, které jsou podávány při různých rodinných oslavách, tj. narozeniny, svatby, svátky atd. Rodiče pak tento čin odůvodní jako výjimečnou událost. A třetí skupinu zaujímají osoby, které jsou ve vztahu k osobě mladší 18 - ti let, již alkoholické nápoje prodají v přátelském poměru. Tyto nápoje jsou mladistvému prodány při privátních večírcích či zábavných akcích. Konzumace alkoholu má při této příležitosti mladistvému přispět k vydatnému prožití celé akce.³⁶

Důležitý faktor, který může ovlivnit, zda dítě či mladistvý bude pít alkohol nebo brát drogy je rodina. Zahraniční odborníci prokázali, že rodina podstatně ovlivňuje, zda jejich syn či dcera bude popíjet alkohol nebo brát drogy. Ukázali to následní činitelé:

- je zapotřebí přiměřený dohled a přiměřená kázeň

³⁵ NEŠPOR, K. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí. Prevence v rodině., leták:* Praha, 2008.

³⁶ CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži. Nová právní úprava v České republice.* Praha, 2010. s 61-62.

- dostatek věnovaného času stráveného s dítětem a dospívajícím
- stanovení jasných pravidel, která budou dodržována

Prevence zamezující konzumaci alkoholu a drog u dítěte a dospívajícího je smyslná a podstatná.

- S dítětem a dospívajícím je potřeba trávit přiměřeně času
- Dítěti se musí umět naslouchat, snažit se porozumět tomu co říká, co si myslí
- Rodiče by měli dávat pozor na své reakce, aby si dítě a dospívající jejich reakci nebralo jako posměch
- Je nutné posilovat sebevědomí dítěte, pochválit ho, naučit ho zdravému sebevědomí, dospívající by snáze odmítal konzumaci alkoholu
- Je neodvratné dítěti zdůraznit, že za něj rodina je právně odpovědná, že má právo a povinnost kontroly kde se zdržuje, co dělá, s kým se stýká
- Je nepostradatelné o alkoholu a drogách diskutovat, vědět více než dítě
- Je potřebné, aby při této problematice spolupracovali oba rodiče, dohodli společný postup či se informovali, při nesouladu rodičů by toho dítě mohlo zneužít³⁷

Deklarace Mládež a alkohol

Evropská Charta o alkoholu byla přijata členskými zeměmi v roce 1995 a stanovuje cíle a principy zaměřující se na oblast ochrany zdraví, kvality života všech lidí v regionu. Dalším cílem, kterého chce deklarace dosáhnout je ochránit děti a mládež před tlaky k užívání alkoholu a zamezit škody působené přímo či nepřímo způsobené alkoholem.

Principy obsažené v deklaraci:

- právo žít v rámci rodiny, obce, pracovišti chránění před nehodami, násilím a jinými důsledky konzumace alkoholu
- právo na informace, vzdělání od raného věku v důsledku konzumu alkoholu na zdraví, společnost, rodinu
- právo dětí a mladistvých vyrůstat v prostředí chráněném před negativními důsledky konzumu alkoholu
- právo všech lidí se zvýšenou mírou pití alkoholu na všeobecné péči a ošetření

³⁷ NEŠPOR, K. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí. Prevence v rodině., leták: Praha, 2008.*

- všichni ti, kteří nepijí alkohol nebo ti, kteří ho z lékařských důvodů pít nemohou, mají právo být chráněni před tlakou k užití alkoholu

Životní prostředí dnešní mládeže

Globalizace masmédií a trhů ovlivňují způsob vnímání a chování mladých lidí, kteří mají více možností, vyšší finanční prostředky a tím jsou více ohroženi marketingem, spotřebitelských produktů a stávají se stále více agresivní. Změna sociální a ekonomické sféry zvyšuje pravděpodobnost, že mladí lidé podlehnou návyku konzumaci alkoholu a drog.

Trendy v užívání alkoholu

Současným trendem mladých lidí je experimentování s alkoholickými nápoji, nárůst kombinace alkoholu, halucinogenních látek a drog.

Důsledky užívání alkoholu mezi mládeží

Mladí lidé jsou zranitelní jak po stránce fyzické, emocionální i sociální. Důsledek je vyvolán konzumem alkoholu jimi samými nebo konzumem alkoholu cizími lidmi. U mladé generace existují výrazné souvislosti mezi vysoce rizikovým pitím alkoholu, násilím, nebezpečným sexuálním chováním, dopravními nehodami, trvalým tělesným poškozením a smrtí.

Veřejné zdraví

Mladý jedinec je vlivem užívání alkoholických nápojů více ohrožen na kvalitě života a zdraví. Děti a mládež jsou nejvíce obětmi alkoholu ze strany jiných lidí, tj. rodinných příslušníků, a jeho následků jako je rozpad rodiny, ekonomická chudoba, zanedbání péče, zneužití a ztráta prosperity.³⁸

Zákony a alkohol

- Zákon, který zakazuje podávání nebo požívání alkoholických nápojů při výkonu zaměstnání a osobě, která nedosáhla věku 18 let je zákon č. 37/1989

³⁸ NEŠPOR, K. „Průchozí“ drogy. Co by měli vědět rodiče a další dospělí, kteří se starají o děti a další dospívající. Praha, 2002. s. 24.

Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými nápoji, ve znění pozdějších předpisů,

- dále jsou to zákony č. 120/1962 Sb., v boji proti alkoholismu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů,
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, kde § 188a popisuje trestný čin šíření toxikomanie a § 218 podávání alkoholických nápojů mládeži³⁹
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - § 204 podávání alkoholu dítěti: *Kdo ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
 - § 287 šíření toxikomanie:
 - *odst. 1) kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*
 - *odst. 2) odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) *jako člen organizované skupiny,*
 - b) *vůči dítěti, nebo*
 - c) *tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*
 - *odst. 3) odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let⁴⁰*

³⁹ Alkoholik.cz, [online], 2003-2012, [cit. 2012-03-25]. Dostupný z http://www.alkoholik.cz/zavislost/zakony_a_alkohol/zakony_a_alkohol_paragrafy_predpisy_narizeni_a_zakazy_sjate_s_pitim_alkoholickych_napoju.html

⁴⁰ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Úplné znění. Olomouc, 2010. s. 56,76.

Shrnutí

Nikoho nepřekvapí, když se dočte, že dnešní mladí lidé požívají alkoholické nápoje ještě před dosažením věku osmnácti let. Smutné je zjištění, že na základě alkoholu končí mládež v nemocnici z důvodu otravy alkoholem. Pijí, protože je to pro ně IN, COOL, je to frajeřina apod., a myslí si, že se stávají pro ostatní vrstevníky zajímavějšími. Jsem toho názoru, že alkohol je jakýsi trend moderní doby a proto ho lidé pijí, až se do čela dostanou ovocné džusy, budou je lidé konzumovat. Alkohol je zatím pouze prezentován jako pozitivní jev, ale ještě ho nikdo nepředstavil v negativním světle.

5 Kriminologická charakteristika trestné činnosti páchané na mládeži

5.1 Fenomenologie kriminality páchané na mládeži

Tabulka č. 1

Zdroj: Policejní prezidium

Trestné činy spáchané na mládeži za období od 1. 1. 2012 - 29. 2.2012 v České republice

Týrání svěřené osoby	55
Únos	2
Vraždy novorozence matkou	0
Pohlavní zneužívání	139
Podávání alkoholu mládeži	27
Šíření toxikomanie	5
Ohrožování výchovy mládeže	207
Obchodování s dětmi	2
Opuštění dítěte	1

Statistika kriminality za období leden 2012 až únor 2012 přináší velice zajímavé údaje. Tabulka věnuje pozornost trestné činnosti páchané na mládeži. Nejvíce je pácháno trestných činů ohrožování mládeže a to 207. Dále statistiky prokázaly 207 trestných činů u ohrožování výchovy mládeže, což je oproti roku 2011 o 1 trestný čin méně než v období leden – únor 2012. Je zářezující vědět, že ani oproti loňskému roku se nepředěšlo trestnému činu podávání alkoholu mládeži, zjištěno bylo 27 spáchaných trestných činů, oproti lednu a únoru 2011, kdy bylo spáchano 18 trestných činů.

5.2 Příčiny kriminality páchané na mládeži

Řada výzkumů potvrzuje, že rodina a její kvality zásadně ovlivňují vytváření osobnosti dítěte a právě ubližování dětem dospělou osobou v rodinném prostředí mají za následek to, že samo dítěte může v dospělosti směřovat ke „kriminální kariéře“. Při hledání příčin špatného zacházení s mládeží musíme vzít v úvahu 3 okruhy faktorů:

faktory působící ve společnosti, faktory působící uvnitř rodiny a faktory spočívající v jednotlivci.

Faktory působící ve společnosti

- závisí na celkové úrovni společnosti
- závisí na kultuře, struktuře, demografických podmínkách
- závisí na legislativní úpravě
- závisí na míře kriminality ve společnosti
- závisí na práci orgánů činných v trestním řízení a ostatních institucí

Faktory působící uvnitř rodiny

- závisí na zaměstnanosti či nezaměstnanosti rodiny
- závisí na ekonomické stránce rodiny
- závisí na alkoholové či nealkoholové toxikomanii v rodině
- závisí na počtu členů v rodině
- závisí na rodinných vztazích mezi členy v rodině
- závisí na názoru, jak správně vychovávat své potomky

Faktory spočívající v jednotlivci

- psychotici
- neurotické osoby
- porucha orgánu
- psychické rysy
- sexuální deviace⁴¹

Po celkovém vyobrazení tří nejdůležitějších kriminogenních faktorů, kterými jsou faktory spočívající ve společnosti, faktory působící uvnitř rodiny a faktory spočívající v jednotlivci můžeme usuzovat, že společnost, jako hlavní doména by měla předejít páchání trestné činnosti na mládeži a to tím, že by neměla být lhostejná při zjištění, že je dětem, mladistvým ubližováno. Měla by brát na zřetel, že zde u nás existuje oznamovací povinnost, která ukládá všem občanům povinnost oznamovatele negativních událostí.

⁴¹ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. s. 104.

Co se týče rodiny, která je uvedena také jako kriminogenní faktor, tak můžeme říci, že rodina je nejvýznamnějším bodem, která formuluje jedince, začleňuje ho do společnosti a mezi své vrstevníky a učí ho základním pravidlům, jak v té instituci obstát, co je pro něho správné nebo co správné není, ale musí se jednat o fungující plnohodnotnou rodinu. Na druhé straně i rodina může vystupovat jako negativní faktor.

V neposlední řadě se ještě zaměříme na faktor spočívající v jednotlivci. Každá lidská bytost je jedinečná. Od narození si na svět všichni přináší určité dispozice, které nás provedou našim životem. Každá lidská bytost se narodí buď do úplné či neúplné rodiny s různými biologickými odlišnostmi. Někdy se stává, že dítě je na pohled v pořádku, ale také tam mohou být určité odlišnosti a v každé rodině jsou různé sociální vztahy mezi rodiči, mezi sourozenci, je tam různorodá finanční situace, matka s otcem, po kterých jejich děti přebírají určité geny mají každý své předky s různými povahovými rysy a dítě si do života odnáší část povahových vlastností. Všechny uvedené skutečnosti mají za následek vznik páchaní trestné činnosti na mládeži.

5.3 Kontrola kriminality páchané na mládeži

Zasloužený úspěch

- důsledně hromadit všechny informace vztahující se k obětem trestných činů
- mapovat delikventní jedince a provádět o nich výzkumy
- zkoumat problematiku násilí v rodině
- aktivní činnost Policie ČR ve vyhledávání páchaní trestné činnosti na mládeži
- orgány sociálně právní ochrany dětí by měly vyhledávat týrané, zneužívané, zanedbávané děti
- správná kontrola kriminality se vztahuje i na školu a školská zařízení, škole jsou ukládány oznamovací povinnosti vztahující se k páchaní trestné činnosti na mládeži⁴²

⁴² SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice, 2009. s. 105.

6 Trestně – procesní souvislosti

6.1 Trápení dětí u výslechu

Sekundární viktimizace dětí, jako obětí násilné trestné činnosti a jejich další poškozování v trestním řízení by mělo být minimalizováno a sníženo na co nejnižší možnou míru. Problém násilí na dětech má v kompetenci ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo vnitra, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo spravedlnosti. Důsledkem je špatná koordinace systémů, nedostatek jednotných a propojených statistických údajů, nejednotný monitoring a nejednotné metodické vedení. I když se situace nepatrně zlepšila, nadále dochází v mnoha případech k druhotnému zraňování a vystavování nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování. Právní úprava pojednávající o postavení dětské oběti v trestním řízení má mnoho nedostatků z hlediska prevence sekundární viktimizace. § 101 a 102 upravuje specifikace výslechu osoby mladší 15 let. Na základě § 102 odst. 1 trestního řádu je potřeba provést výslech o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahované stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat. Při dalším řízení by dítě mělo být znovu vyslechnuto jen v nutných případech. Při výslechu dítěte mladší 15 let je povinně přizván pedagog nebo osoba mající vztah k výchově mládeže (sociální pracovník, dětský psycholog, psychiatr).

Může-li to přispět ke správnému provedení výslechu, mohou být přizváni i rodiče. Pokud je vyslýchána osoba mladší 15 let je třeba ji poučit přiměřeně k jejímu věku. Přestože je naše právní úprava docela kvalitní a § 102 trestního řádu popisuje, že při dalším řízení by dítě mělo být vyslechnuto jen v nutných případech, setkáváme se s opakovatelnými výslechy, zpravidla to bývá až třikrát – před sdělením obvinění, během vyšetřování před psychologem, který posuzuje věrohodnost výslechu, a pak při hlavním líčení před soudem. Důležitou roli hraje materiální vybavenost policejních služeben. U výslechu osoby mladší 15 let by měl být přítomen státní zástupce a obhájce, kteří mohou v závěru výslechu položit dítěti otázku. Pokud se jedná o neopakovatelný a neodkladný úkon, musí být přítomen policejní orgán, opatrovník, přibraná osoba

i soudce. Vzhledem k tomu, že při výslechu je přítomno velké množství osob, může to pro dítě být zcela zatěžující, a tak by měl celý tento proces probíhat za jednocestným zrcadlem, oddělující dítě a vyslýchajícího od zbylých přítomných osob. Ostatní osoby mohou za pomoci zvukového zařízení klást dítěti otázky. Výslech by měl být nahráván na videozáznam a zdokumentován, což sníží nutnost jeho opakování. Vybavenost policejních služeben jednocestnými zrcadli a audio – video nahrávacími zařízeními je však velmi nedostatečná a není zákonem stanovená povinnost provádět výsledky touto formou.⁴³

6.2 Dítě bez advokáta

Postavení dítěte jako poškozeného v trestním řízení je upraveno v § 43 odst. 1 trestního řádu. Dochází k němu v případě, bylo-li mu trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální či jiná škoda. Práva dítěte jako poškozeného v trestním řízení za něho uplatňuje jeho rodič, tj. zákonný zástupce. Pokud zákonný zástupce nemůže dítě zastoupit z důvodu střetu zájmu, ustanoví se podle § 37 odst. 2 zákona o rodině opatrovník, zpravidla jim bývá orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dítě jako poškozený v trestním řízení může zastupovat opatrovník, zákonný zástupce, ale i zmocněnec, kterého zákonný zástupce dítěti zvolí. Aby ochrana práv nezletilého dítěte, včetně ochrany před sekundární viktimizací byla co nejúčinnější, bylo by dobré, aby v průběhu trestního řízení je hájil právník, popřípadě advokát, a to i v případě, kdy dítě je v trestním řízení zastupováno opatrovníkem – pracovníkem sociálně právní ochrany dětí. Hlavním důvodem, proč dítě není v trestním řízení zastoupeno zmocněncem je finanční náklad na odměnu zmocněnce. Pokud to odůvodňují majetkové poměry poškozeného a ten uplatnit nárok na náhradu škody, tak na základě zákona má právo na bezplatné zastoupení zmocněncem. Podle práva *de lege ferenda* by bylo přínosné zakotvit automatické právo na bezplatné zastoupení zmocněncem minimálně do všech případů, kdy dítě je v roli poškozeného a jedná se o násilný trestný čin. Zastoupení advokáta může pro dítě znamenat zásadní význam při ochraně před sekundární

⁴³ Liga lidských práv.cz, [online] 2000. [cit. 24-03-12]. Dostupný z <http://www.llp.cz/cz/liga-v-mediich/reakce-statnich-organu-na-nasili-na-detech-z149>

viktimizací během trestního řízení, tj. u výsledku osoby mladší 15 let nemusí být zákonným zástupců umožněn přístup.⁴⁴

6.3 Ochrana soukromí dítěte jako poškozeného v trestním řízení

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje dvě kategorie osob, které zastřešují pojem mládež. Jedná se o mladistvé, tzn. 15 – 18 let a děti, tj. jedince, kteří nenabýlí patnáctý rok věku, resp. po dni jejich patnáctých narozenin, čili nejsou trestně odpovědné. § 92 - § 94 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nám chrání soukromí trestně stíhaných mladistvých, dále zajišťuje ochranu i soukromí dítěte, které spáchalo trestný čin a v případě spáchání trestně odpovědného pachatele by bylo považováno za trestný čin. Pokud se dítě dopustí činu jinak trestného, tak soud učiní potřebné opatření pro jeho nápravu. Tato opatření nejsou ukládána podle trestního řízení, ale podle řízení občanskoprávního, (konkrétně v § 176 – 180 občanského soudního řádu), dále jen „OSŘ“. Pokud soud pro mládež nerozhodne jinak, tak platí jak v řízení mladistvých, tak v řízení dětí zásada neveřejnosti zasedání a dále se upřednostňuje zásada ochrany soukromí dětí před zásadou veřejnosti řízení, která je jednou ze záruk spravedlivého procesu. Ochrana soukromí dítěte by měla být střežena přísněji než ochrana soukromí mladistvého. Při řízení o uložení opatření dítěte se mohou řízení účastnit úředníci probační a mediační služby. Dále zákonní zástupci dítěte, příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí, opatrovník dítěte, kterým je ustanoven advokát a dále osoby, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná. Pokud řízení zahájilo státní zastupitelství je přítomen též státní zástupce. V zájmu nezletilého dítěte může soud v řízení povolit i přítomnost jiných osob, například důvěrník dítěte, zástupce školy, příbuzný. Rozsudek se vyhláší veřejně. Požadavek na veřejné vyhlášení rozsudku ovšem neznamená, že veřejnost musí být skutečně přítomna. Veřejné zasedání se chápe jako doba vyhlášení rozsudku a pokud má někdo zájem, nesmí mu být bráněno. Každý může vstoupit do soudní síně a zde se dozví jméno dítěte, protože na programu jednání nesmí být jméno zveřejněno. Všechny informace o dítěti nesmí být šířeny dále,

⁴⁴ Liga lidských práv.cz, [online], 2000. [cit. 24-03-12]. Dostupný z <http://www.llp.cz/cz/liga-v-mediich/reakce-statnich-organu-na-nasili-na-detech-z149>

protože by se porušil § 53 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zákaz zveřejnit jméno a příjmení dítěte či jinou informaci, která by dítě identifikovala, platí jak během řízení tak i po skončení. § 94 zákona ve věcech mládež říká, že výsledek je možné uveřejnit ve hromadných sdělovacích prostředcích až po nabytí právní moci rozhodnutí, kterým řízení končí a to bez uvedení jména, příjmení, dalších účastníků, jejich opatrovníků nebo jiných zástupců.⁴⁵

⁴⁵ iPrávník.cz, [online], 2006. cit. 24-03-12. Dostupný z http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4976/ochrana-soukromi-mladistvych-a-deti-v-rizeni-dle-zakona-o-soudnictvi-ve-vecch-mladeze-a-publikace-obrazovych-snimku.aspx

7 Výsledek dotazníkového šetření

7.1 Cíl dotazníkové šetření

Cílem dotazníkového šetření, bylo zjistit zkušenosti mládeže s problematikou vztahující se ke kriminalitě páchané na mládeži. Žáci základní a střední školy měli u každé otázky vypsát svůj názor či postoj. Zadavatel průzkumu využije zjištěné výsledky ve své závěrečné práci na vysoké škole.

Dotazovaným respondentům byly pokládány jasně zadané otázky vztahující se k jejich zkušenostem s kriminalitou páchanou na mládeži, dále zda žijí v úplných či neúplných rodinách, zda se jejich přátelé setkali například s týráním, zneužíváním, šikanou. Jedna z dalších otázek se zabývala pitím alkoholu, typem konzumace alkoholu, množstvím vypitého alkoholu nebo situací, zda jim zaměstnanci v barech prodají nebo neprodají alkohol.

7.2 Metoda šetření

Cílová skupina

Metoda dotazníkového šetření byla zaměřena na mládež ve věku 15 – 17 let, docházející do základní a střední školy. 85 dotazníků bylo rozdáno na jedné nejmenované škole v Příbrami a 65 dotazníků bylo rozdáno na střední odborné a vyšší odborné škole v Březnici. Dotazník měl za úkol zjistit postoj, názor, zkušenost s problematikou směřující ke kriminalitě páchané na mládeži.

Metoda výzkumu

Sběr dat byl realizován, tj. názory, postoje, zkušenosti prostřednictvím zpracovaného dotazníků, který obsahoval 14 otázek. Formulované otázky pocházejí čistě z mé vlastní hlavy, nejsou nikde okopírovány a poslány mému vedoucímu bakalářské práci a následně byly schváleny a poté mohly být odeslány do oběhu mezi žáky ve věku 15 – 17 let. Otázky byly puštěny do oběhu v měsíci lednu a následně začátkem měsíce února roku 2012. Do distribuce bylo puštěno celkem 148 papírů. 85 papírů bylo posláno na nejmenovanou školu v Příbrami a 65 papírů bylo posláno na

střední a vyšší odbornou školu v Březnici. Díky veliké ochotě paní učitelky na základní škole v Příbrami a paní ředitelky na střední a vyšší odborné školy v Březnici mi všichni žáci zdejších škol dotazník vyplnili. Samozřejmě jsem před rozhozením dotazníků paní ředitelku i paní učitelku upozornila, že dotazník je čistě anonymní a dobrovolný.

7.3 Vyhodnocení dotazníku

Anketního šetření se zúčastnilo celkem 148 respondentů. Z toho bylo 78 chlapců a 70 dívek. Jednalo se o žáky a studenty ze základní školy v Příbrami a Střední a Vyšší odborné školy v Březnici ve věku 15-17 let. Úkolem bylo zjistit názory, postoje a zkušenosti těchto lidí s problematikou vztahující se ke kriminalitě páchané na mládeži.

Tabulka č. 1 Respondenti podle pohlaví

Chlapci	78
Dívky	70
Celkem	148

Věková hranice respondentů byla stanovena v rozmezí 15 – 17 let. Tabulka č. 2 popisuje důkladněji celkové počty dotazovaných chlapců a dívek. Ankety se s největším počtem zúčastnilo 32 chlapců ve věku 15 – 17 let a hned za chlapci následují dívky a také ve věku 15 – 17 let. Podmínkou dotazníku bylo sehnat respondenty, kteří ještě nenabyli věku 18 let z důvodu zadaného tématu.

Tabulka č. 2 Věk

	Chlapci	Děvčata
do 15 let	20	24
15 let	25	12
15 - 17 let	32	27

Na tuto identifikační otázku odpovědělo také celkem 148 respondentů. Z toho bylo 86 dotazovaných, jejichž bydliště je ve městě (58 %) a zbytek, tj. 62 dotazovaných bydlí na venkově (42 %)

Tabulka č. 3 Struktura respondentů podle místa bydliště

Město	86
Venkov	62

Tabulka č. 4 Žijete v úplné či neúplné rodině, popřípadě jinde

	Chlapci	Děvčata
V úplné	51	50
Neúplné	25	17
Jinde	1	3

Dotazovaným chlapcům a dívkám byla položena jedna z otázek vztahující se na rodinu a jejich členy, zda žijí v úplné či neúplné rodině. Musíme tedy říci, že je velice potěšující, že zvítězili ty rodiny, kde stále ještě převažuje úplný počet členů a to v 66 % a 33 % jsou rodiny neúplné. Dnešní společnost totiž uvádí, že každé druhé manželství se vzápětí ihned rozvádí, zbylé 1 % uvedlo, že žijí jinde než u rodičů. Není vyloučena pravděpodobnost, že respondenti jsou v péči ostatního příbuzenstva, ale na druhé straně může existovat i dětský domov nebo jiné zařízení kde mohou tito respondenti žít.

Tabulka č. 5 Slyšel/a jste někdy něco o problematice vztahující se ke kriminalitě páchané na mládeži?

Ano	102
Ne	20
Nevím	26

Anketní šetření ukázalo, že 102 respondentů, tj. 69 % chlapců či dívek ve věku 15 – 17 let již slyšelo někdy o problematice vztahující se ke kriminalitě páchané na mládeži. Trochu zarážející zůstává, že 26 dotazovaných, tj. 18 % neví, jestli někdy něco o této problematice slyšeli. Jsem přesvědčena o tom, že škola, rodina, masová média by se měla zaměřit na osvětlování tohoto negativního protispolečenského jevu, aby každý jedinec věděl, jak se zachovat, aby věděl, kam se může obrátit a hlavně aby věděl, že se za svůj problém nemusí vůbec stydět.

Tabulka č. 6 Jaké je nejčastější masové médium, které objasňuje danou problematiku?

Internet	89
Noviny	21
TV	95
Rozhlas	3
Jiné...	16
Neodpovědělo	5

Nejdůležitějším zdrojem informací je ve 42 % pro chlapce a dívky ve věku 15 – 17 let televize. Domnívala jsem se, že první místo v žebříčku získá internet, který je v dnešní době pro naši mládež tolik neopomenutelný, ale opak je pravdou, získal 39 %. Přeci jenom existují ještě jednotlivci, kteří si raději sednou k televizním novinám a shlédnou denní záznam událostí a aktuální přehled situací v České republice. Třetí pozici s 9 % získaly noviny.

Všech 148 respondentů mělo možnost uvést více zdrojů informací, proto se konečný součet odpovědí nerovná počtu dotazníků, 5 respondentů tuto otázku vůbec nezodpovědělo.

Tabulka č. 7 Kam se mohu obrátit?

Policie	80
Škola	16
Linka bezpečí	40
Psychiatr	1
Učitel	17
Sociální odbor	5
Rodiče	24
Kamarád/ka	8
Výchovný poradce	7
112	13
Příbuzenstvo	1
Trenér	1
Psycholog	1
Dospělá osoba	2
Nezodpověděli	3
Neví kam se obrátit	25
Ví, ale neuvedli příklad	4

Tato otázka zabývající se pomocí mladistvým osobám při páchání trestného činu mě překvapila z pohledu, koho všechno respondenti vyjmenovali a že se nebojí se v takové situaci někomu svěřit. Je velice potěšující, že ve 32 % vědí, že jako hlavním orgánem, který jim zajistí pomoc, anebo předá svůj úkol dále je Policie ČR. Jsem přesvědčena o tom, že vyjmenované osoby jsou pro jednotlivé osoby, kterým chlapec či dívka věří a doufá, že mu bude poskytnuta pomoc. Jedno negativu přináší také v 10 % odpověď, že jednatelce vůbec neví, kam by se měl obrátit. A to si myslím, že má být zase práce školy, jednotlivých učitelů, masových médií, rodičů, aby dětem a mladistvým neustále kladli na srdce, že jsou tu pro ně dospělé osoby, které jim pomohou, vyslechnou je, že jsou tu i odborné instituce, že jsou tu vzdělaní pedagogové, na které se mohou obrátit. Základní a střední školy by měly dostávat finanční prostředky, aby uspořádaly semináře, přednášky s odborníky a společně se žáky si osvětlili danou problematiku, zeptali se na názor žáků a jejich zkušenosti s danou problematikou, popřípadě jim poskytli odborné poradenství.

Tabulka č. 8 Oběti trestných činů

	Stali se obětí	Nestali se obětí
Chlapci	10	68
Dívky	11	59

Jedna z osobních otázek, která byla položena chlapcům a dívkám byla: „*zda se stali sami obětí trestného činu* (týrání, zanedbávání, pohlavního zneužívání). Výsledek zjistil nepatrně větší stav u dívek, které uvedly, že byly obětí trestného činu.

Tabulka č. 9 Znáte někoho, komu bylo v současnosti či minulosti ubližováno?

bratr/sestra	7
bratranec/sestřenice	1
kamarád/ka	42
vzdálenější příbuzní	2
nikoho neznám	92
nezodpovězeno	4

Ve většině případu uvedli respondenti, že nikoho neznají, komu by bylo ubližováno. 4 dotazovaní na tuto otázku vůbec neodpověděli. Pokud chlapci a dívky

popsali konkrétního člověka, jednalo se o kamaráda, nebo kamarádku. Tohoto člověka označili ve 28 %. Našlo se i 7 jedinců, kteří přiznali, že jejich sourozenci se s něčím takovým již setkali.

Tabulka č. 10 Jakou byste poskytnuti pomoc oběti trestné činnosti?

Poradil/a jsem mu/jí, aby to oznámila na policii	41
Oznámil/a jsem to za něj/jí	10
Nepomohla jsem mu/jí	9
Nikoho neznám	76
Poskytla jsem mu/jí telefonní číslo na linku bezpečí	4
Jiné řešení	1
Vyřešil jsem to za něj/ní	1
Nezodpovězeno	10

Respondenti mohli u této otázky zakroužkovat více odpovědí, jak by poskytli pomoc oběti trestné činnosti. Konečný počet se nebude rovnat počtu dotazníků. 50 % chlapců a děvčat uvedlo, že nepřišlo do kontaktu s osobou, na které byl spáchán trestný čin, a proto nemohli poskytnout určitou pomoc. Pokud se respondenti nestyděli za toto téma, tak zapsali, že poradili dotyčné osobě, aby svoji situaci oznámila na Policii ČR. Našli se i chlapci a dívky, kteří se nechtěli svěřit, a tak 6 % respondentů otázku nevyplnilo.

Tabulka č. 11 Konzumace alkoholu

	chlapci	dívky
ano	51	43
ne	25	24
nezodpovězeno	2	3

Je velice zajímavé konstatovat, že dnešní mládež se nebojí odpovídat na osobní otázku. Kromě 2 chlapců a 3 dívek tuto otázku zodpověděli všichni. Většina statistik uvádí, že v dnešní době konzumují alkohol spíše dívky než chlapci. Naše statistiky jsou ale opakem. 65 % chlapců ve věku 15 – 17 let uvedlo, že konzumují alkohol a 62 % dívek také konzumují alkohol. Za zmínku stojí otázka, že prodejci alkoholických výrobků by měli dbát na kontrole prodeje alkoholu mládeži.

Tabulka č. 12 Jaký typ alkoholu pijete?

	Chlapci	Dívky
Pivo	48	21
Víno	38	27
Šampaňské	28	23
Likéry /griotka, vaječný koňak/	17	14
Destiláty /slivovice, vodka, rum/	38	16
Koktejly /míchané/	21	22
70 % alkohol /absinth/	20	4
Nepijí alkohol	23	22
Nezodpovědělo	2	3

Nejvíce dotazovaných chlapců, tj. 20 % zakroužkovalo, že již ve svém věku nejvíce konzumují pivo a dívky zakroužkovaly víno, tj. 18 %. Dalším oblíbeným, ale zároveň zakázaným alkoholickým nápojem, který nesmí být podáván mladistvým jsou destiláty v podobě slivovice, vodky a rumu nebo 70 % alkoholu, tj. absintu. U dívek jsou v dnešní moderní době dalšími oblíbenými alkoholickými nápoji „*sladké destiláty*“ tj. broskvová vodka, melounová vodka či jahoda. Zarážející zůstává, že 12 % chlapců a 15 % dívek se stydí uvést, jaký druh alkoholu konzumují, raději na otázku neodpověděli. Ve vrácených dotaznících se objevily také vtipné odpovědi typu: „*alkohol nepijí, piji se strýcem*“ Je zarážející, co nezletilých mladých lidí v dnešní době požívá alkoholické nápoje.

Tabulka č. 13 Jak často Vám prodají alkohol?

ano, prodají	40
prodají občas	33
občas neprodají	22
neprodají nikdy	45
nezodpovězeno	8

Tato tabulka nám popisuje dostupnost alkoholu mládeži. Odpověď „*neprodají nikdy*“ označilo 45 dotazovaných. Tito respondenti jsou většinou z řad těch, kteří alkohol nepijí, ale našli se i ti, kteří označili „*neprodají nikdy*“, ale v předešlé otázce vyjmenovali většinu alkoholu, který konzumují. Na dalším místě byla odpověď: „*ano, prodají*“ Jeden respondent dokonce uvedl, že nemá problém při koupi alkoholu, vždy si někde opatří občanku nebo dokonce požádá své kamarády, aby mu alkohol obstarali. I tato otázka našla své respondenty, kteří na otázku neodpověděli.

Tabulka č. 14 Množství vypitého alkoholu za večer

	Chlapci	Dívky
1-2 skleničky	11	22
2-4 skleničky	12	15
4-6 skleniček	6	2
6-8 skleniček	3	3
8-10 skleniček	3	1
10 a více	15	1
nepiji	25	23
nezodpovězeno	3	4

Poslední položenou otázkou v anketě bylo množství vypitého alkoholu za večer. Cílem otázky je zjistit, kolik skleniček alkoholu vypijí chlapci a dívky za večer. 25 chlapců a 23 dívek tvrdí, že alkohol vůbec nepijí. Na základě grafu jsou v pití alkoholu na tom chlapci poněkud hůře. 1 % děvčat uvedlo, že nikdy nevypili 10 a více skleniček za večer, ale 19 % chlapců potvrdilo, že o víkendu jsou za večer schopni vypít i 10 a více skleniček alkoholu v podobě 70 % alkoholu a destilátů (vodka, rum, slivovice).

7.4 Opatření směřující k eliminaci

Kyberšikana není v současné době moc diskutabilní téma, ale při sebemenším výskytu, nejvíce ohrožuje dnešní mládež. Internet nabízí širokou škálu různých možností. Neznamená to, že abychom byli v bezpečí tak se musíme všeho okolo vzdát, ale pokud se chcete s někým na internetu seznámit, požádejte osobu na druhém konci, aby vám poslal svoji fotku s dnešním datem, může to učinit prostřednictvím mobilního telefonu, tyto možnosti už má skoro každý. Pokud se dotyčná osoba bude vymlouvat, s největší pravděpodobností se jedná úplně o jiného člověka, než ve kterého jste doufali. Kdo neoznámí takovýto trestný čin, anebo nepřekazí takovýto trestný čin, tak je sám trestně odpovědný. Je nesmírně důležité, aby rodič, pedagog nebo kdokoliv jiný dozví-li se, něco takového např. trestní zneužití dětí, či pornografie je povinen to ohlásit. Rodiče by se měli s touto problematikou podrobněji seznámit. Svoje děti, by měli informovat, aby věděly, jaké následky mohou plynout z obyčejného seznamování. Rodiče jsou příkladem svým ratolestem, měli by navštívit besedy na dané téma, ale hlavně

s mladistvým i v této době, kdy vstupují do puberty nepřestat komunikovat. Chránit se a být bezpečný, to je označení pro kyberšikanu.

Problematice týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte se v minulých letech veškerá laická veřejnou vyhýbala, postupem času se tato otázka začala více rozebírat a nyní je i silně medializovaná jak odborníky, tak laickou veřejností. Důležitá je otázka prevence, která se dále dělí na prevenci primární, sekundární a terciární. Určitě lékaři, jež mají největší možnost při pravidelných prohlídkách odhalit syndrom týraného zneužívaného, zanedbávaného dítěte by měli být obeznámeni se všemi formami týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte. Lékaři, pedagogové, veřejnost, blízké příbuzenstvo, sociální pracovníci by při sebemenším upozornění na trestnou činnost, neměli zapomínat na oznamovací povinnost.

Alkohol je dostupný všude. Co se týče mládeže a alkoholu, tak alkohol na mladistvé působí hůře než na dospělého člověka. Pokud mají „děcka“ mít omezený přístup k alkoholu, je nutné, aby i rodiče udělali kompromisy. Alkohol by tedy nebylo možné sehnat v potravinách a obchodech. Měly by existovat specializované krámy, kam by měla mládež mladší 18 - ti let zakázaný přístup a prodejce by měl zvláštní licenci, že může prodávat alkohol. Dále je nutné, aby se dodržoval zákon, který výslovně zakazuje podávání alkoholu mládeži a také byl řádně kontrolován. Toto opatření se samozřejmě týká i večerních barů, heren, diskoték. Policie ČR by měla častěji provádět náhodné kontroly, zda alkohol požívají pouze osoby starší 18 let.

ZÁVĚR

Problematika kriminality páchané na mládeži je velice obsáhlé téma a požaduje nemalou znalost z trestního práva a základů kriminologie a prevence kriminality. Hlavním cílem mé závěrečné práce bylo identifikovat základní problémy páchané na mládeži v České republice jako je například problém kyberšikany, syndrom CAN či podávání alkoholu mládeži a navrhnout opatření směřující k eliminaci tohoto protispolečenského jevu.

Historický vývoj trestněprávní ochrany je velice obsáhlé a těžké téma, jak jsme zjistili ze získaných poznatků. Jedná se o problematiku sahající do dob středověkého práva, rozlišující pouze dva stupně, tj. dospělost a nedospělost. Zkráceně věková hranice oddělující dospělost od nedospělosti nebyla prozatím jednotná. Další problematika se týkala kyberšikany. Na základě největšího průzkumu s názvem "Minimalizace šikany" bylo zjištěno, že nejčastějším způsobem ubližování je mobilní telefon ve formě SMS zprávy, která má podtext urážlivého, zesměšňujícího či lživého formátu, dále je to e-mail a následně diskuze na chatu spolu se sociální sítí facebook. Následně bylo zjištěno, že častějšími útočníky jsou chlapci a zastoupení útočníků se zvyšuje věkem a souvisí s mediální vybaveností. Hlavní podstata kyberšikany spočívá v tom, že agresor zneužívá elektronické informační kanály a komunikační přístroje za účelem šikanování, ponižování, trýznění jednotlivců i skupin.

Problematikou týraného, zneužívaného, zanedbávaného dítěte ("dále syndrom CAN") se lékaři zabývali už v 50. letech 20. století. Jedná se o aktivní ubližování nebo nedostatečnou péči, kde agresor používá fyzickou či psychickou sílu nad bezbranným dítětem a mladistvým. Za rizikové oběti jsou považovány děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi, děti hyperaktivní nesoustředěné, nezapadající do běžné společnosti apod. Mezi rizikové dospělé osoby, které páchají trestnou činností na dětech a mladistvých jsou osoby s agresivními povahovými rysy, impulzivní lidé, závislí na alkoholu, drogách, nezaměstnaní, zklamaní v partnerství a další.

Společnost se problematikou alkoholu u mládeže začala zabývat až v 90. letech minulého století. Existují autoři, kteří tento negativní jev popisují do hloubky. Autor Nešpor napsal již řadu publikací a tato práce také čerpala z jeho knih. Práce zjistila

určité zvláštnosti působení návykových látek na děti a mladistvé a to například, že v současnosti si mladí lidé vytvářejí mnohem rychleji závislosti na návykových látkách než dospělá osoba. Uvedli jsme i tři druhy skupin, kteří prodají alkoholické nápoje osobám mladším osmnácti let a popsali základní faktor, kterým je rodina, která ovlivňuje z velké části zdraví a rozumový vývoj dítěte a mladistvého.

V rámci práce byl vytvořen průzkum, který se dotazoval chlapců a dívek ve věku 15 - 17 let, který se dotazoval na zkušenosti s problematikou vztahující se ke kriminalitě páchané na mládeži. Bylo zjištěno, že 13% chlapců a 16 % dívek se někdy stalo obětí trestného činu. Průzkum také zjistil, že 69% všech dotazovaných ve věku 15-17 let už slyšelo o problematice spojené s kriminalitou páchanou na mládeži. Zajímavostí je, že chlapci a dívky vědí, kde mohou v případě trestné činnosti hledat pomoc. Nejvíce respondentů odpovědělo Policie ČR (32 procent) a druhou pozici obsadila škola se (16 procenty) Dále také chlapci (65 procent) a dívky (62 procent) uvedli, že již ve svém věku (15 - 17 let) již konzumují alkohol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, 208. s. ISBN 80-7178-739-6.
2. CHROMÝ, J., *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v ČR*. Praha: Linde, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7201-825-3.
3. KAVALÍR, A. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň, 2009. 102 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
4. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
5. KRANZOVÁ, R., MUFSONOVÁ, S. *O týrání a zneužívání*. Praha, Lidové noviny, 1996.
6. KRAUS, P., PETRÁČKOVÁ, V. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Fortuna, 1998. 831 s. ISBN 80-200-0607-9.
7. MACHANOVÁ, Š., *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*: Olomouc, 2011. 76 s. Diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc. Právnická fakulta.
8. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktual. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
9. MEISL, V. *Trestní odpovědnost mládeže*: Brno, 2007. 42 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta.
10. MOULISOVÁ, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*: Praha: ARMEX Publishing, 2004. 148 s. ISBN 80-86795-05-5.
11. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. 160 s. ISBN 80-7178-515-6.
12. NEŠPOR, K. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí. Prevence v rodině*. Leták, Praha: Státní zdravotnický ústav, 2004.
13. NEŠPOR, K. CSÉMY, L. „Průchozí“ drogy. Státní zdravotní ústava. Praha: Fortuna, 2002. 28 s. ISBN 80-7071-198-1 (brož.)
14. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.
15. ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

16. SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice. Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.
17. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice. Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
18. ŠÁMAL, P. *Komentář k Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2004. 2500 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
19. ŠEDIVÝ, V., VÁLKOVÁ, H. *Lidé, alkohol, drogy*. Praha: Naše vojsko, 1988. 158 s. ISBN 28-049-88.
20. VANTUCH, P. *K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku*. Právní rádce č. 12/2010, Praktická příručka s. 1-13.
21. ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*: Brno, Masarykova univerzita, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4.

Elektronické zdroje

1. E-besedy.cz, [online]. 2007-2011, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: [http://e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html#Kyberšikana a zákony](http://e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html#Kyberšikana%20a%20z%C3%A1kony)
2. Nebudobet.cz, [online]. 2010-2011, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://nebudobet.cz/?page=listina>
3. PETERKA, J. SID 2009: do boje proti kybernetické šikaně!. LUPA: *Server o českém internetu* [online]. 2009. [cit 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/sid-2009-do-boje-proti-kyberneticke-sikane/>
4. Portal.cz, [online]. 2005-2012, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://obchod.portal.cz/ukazka/kybersikana/30628/>
5. Dama.cz, [online]. 1999-2012, [cit. 2012-01-21]. Dostupný z WWW: <http://rodina.dama.cz/clanek.php?id=14957>
6. Nicm.cz, [online]. 2008, [cit. 2012-01-22]. Dostupný z WWW: <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>
7. zdrave.cz, [online]. 2000-2012, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW: <http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>

8. Kol. autorů: Sociální spoty. Člověk v tísní, o. p. s., Praha 2006. [online]
Dostupný z WWW:
http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_170.pdf
9. Elektra.cz, [online] 2010, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.centrumelektra.cz/problematika-sexualniho-zneuzivani/>
10. planovanirodiny.cz, [online] 2001-2005, [cit. 2012-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101102>
11. zachranny-kruh.cz, [online]. 2009, [cit. 2012-01-22]. Dostupný z WWW:
http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/kdo_a_jak_muze_pomoci.html
12. Alkoholik.cz, [online], 2003-2012, [cit. 2012-03-25]. Dostupný z
http://www.alkoholik.cz/zavislost/zakony_a_alkohol/zakony_a_alkohol_paragrafy_pred_pisy_narizeni_a_zakazy_spjate_s_pitim_alkoholickyh_napoju.html
13. Liga lidských práv.cz, [online] 2000. [cit. 24-03-12]. Dostupný z
<http://www.llp.cz/cz/liga-v-mediich/reakce-statnich-organu-na-nasili-na-detech-z149>
14. iPrávník.cz, [online], 2006. cit. 24-03-12. Dostupný z
http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4976/ochrana-soukromi-mladistvych-a-deti-v-rizeni-dle-zakona-o-soudnictvi-ve-vecech-mladeze-a-publikace-obrazovych-snimku.aspx

Legislativní zdroje

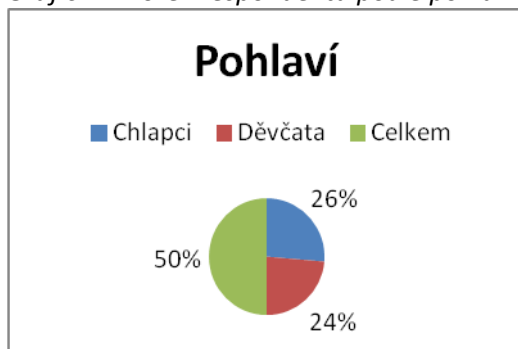
1. Česko. Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod. Úplné znění doplněné poznámkami a výběrem ze soudních případů*. Olomouc 2005.
2. Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník. Úplné znění*. Olomouc 2010.

PŘÍLOHY

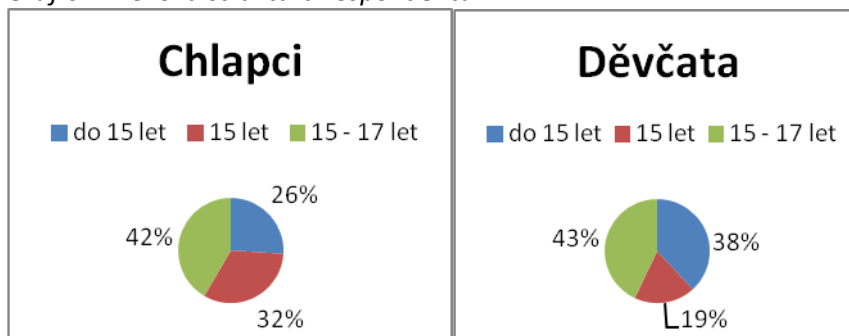
Příloha č. 1

Výsledky dotazníkového šetření

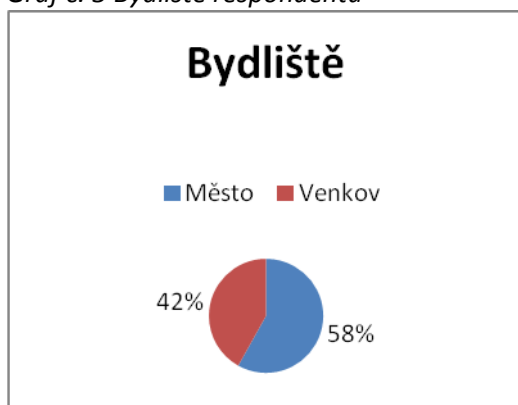
Graf č. 1 Vzorek respondentů podle pohlaví

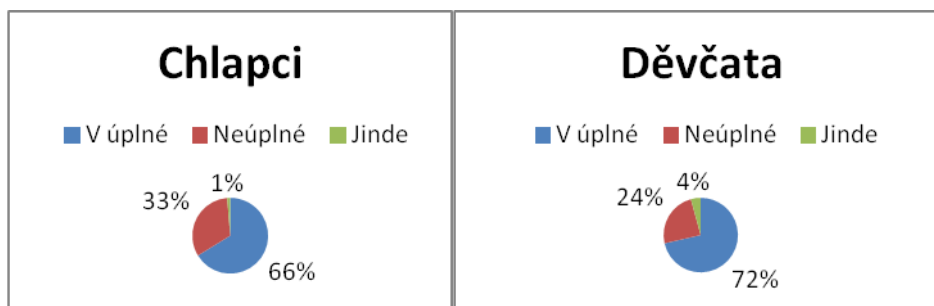
Graf.č. 2 Věková struktura respondentů

Graf č. 3 Bydliště respondentů

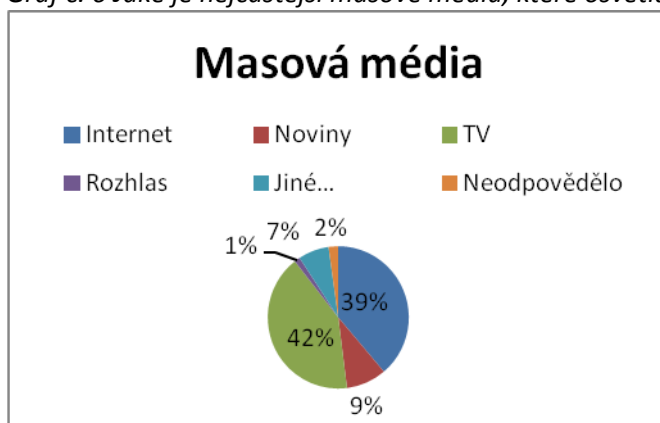
Graf č. 4 Žijete v úplné či neúplné rodině, popř. jinde

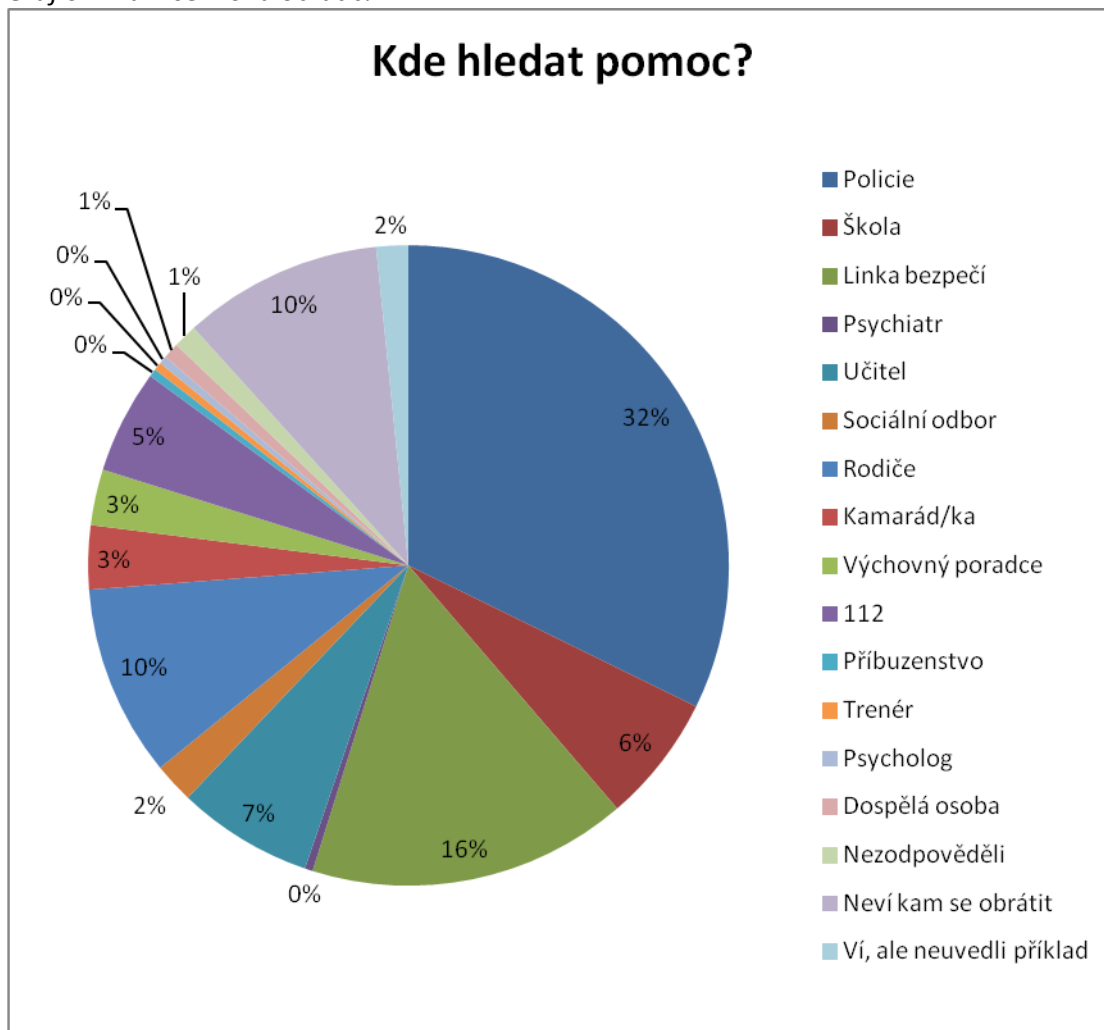
Graf č. 5 Slyšel/a jste někdy něco o problematice spojenou s kriminalitou páchanou na mládeži

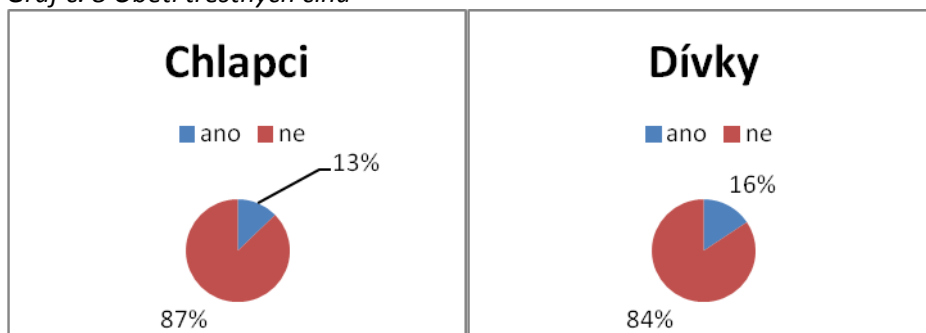
Graf č. 6 Jaké je nejčastější masové médium, které osvětluje danou problematiku?

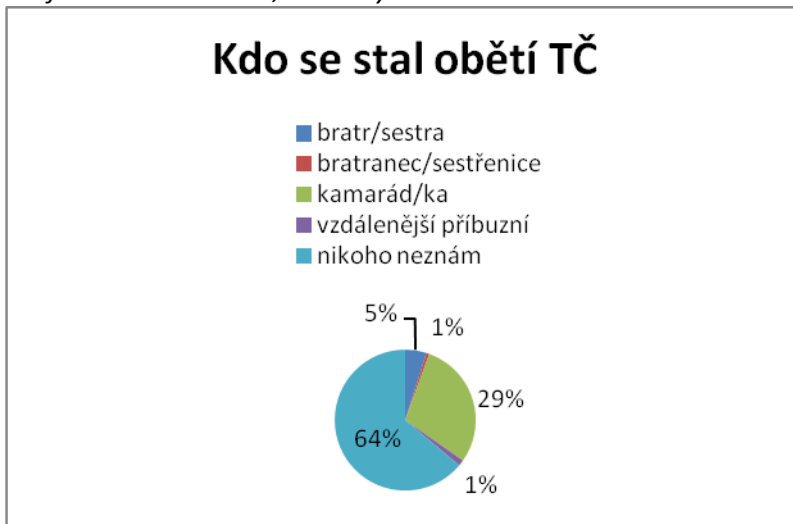
Graf č. 7 Kam se mohu obrátit?

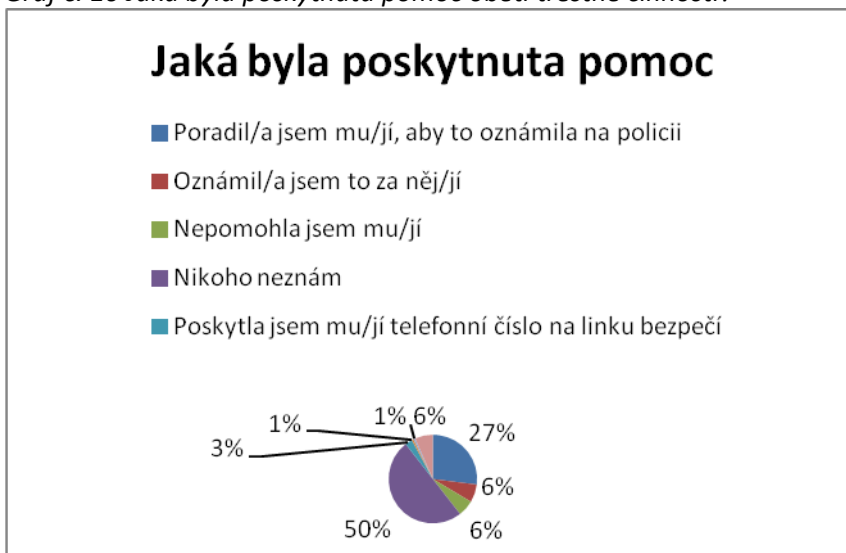
Graf č. 8 Oběti trestných činů

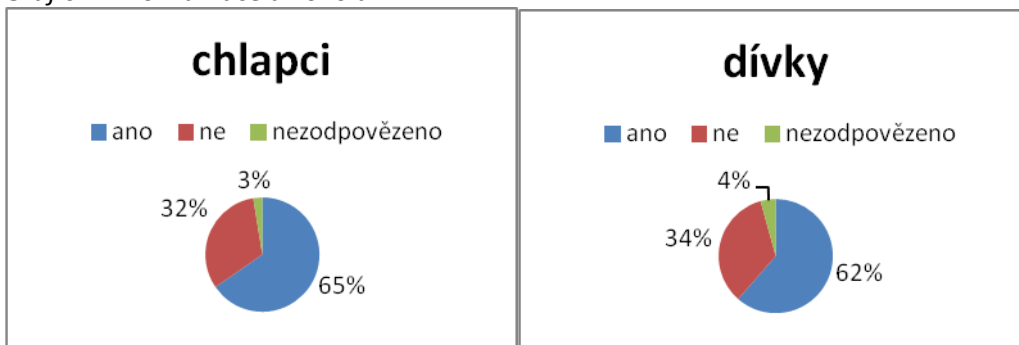
Graf č. 9 Znáte někoho, komu bylo v minulosti či současnosti ubližováno?

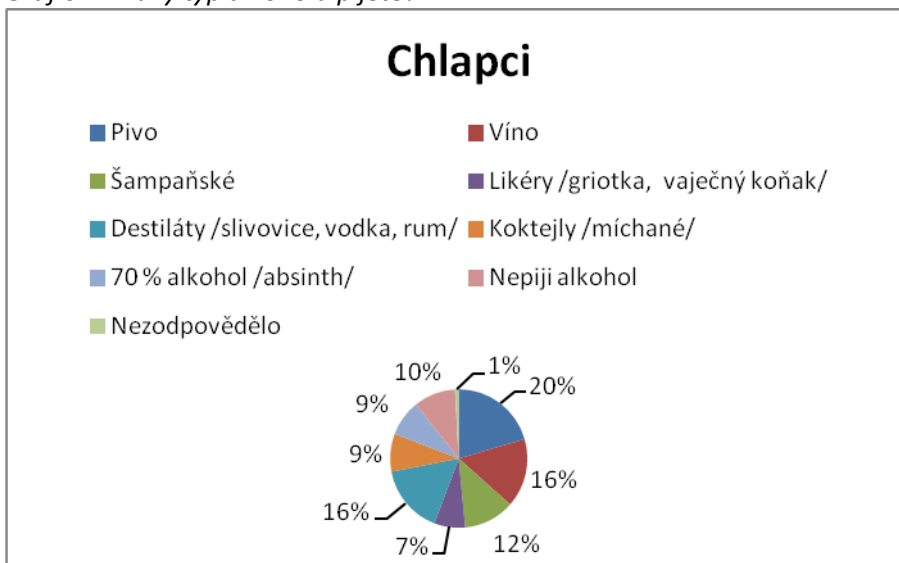
Graf č. 10 Jaká byla poskytnuta pomoc oběti trestné činnosti?

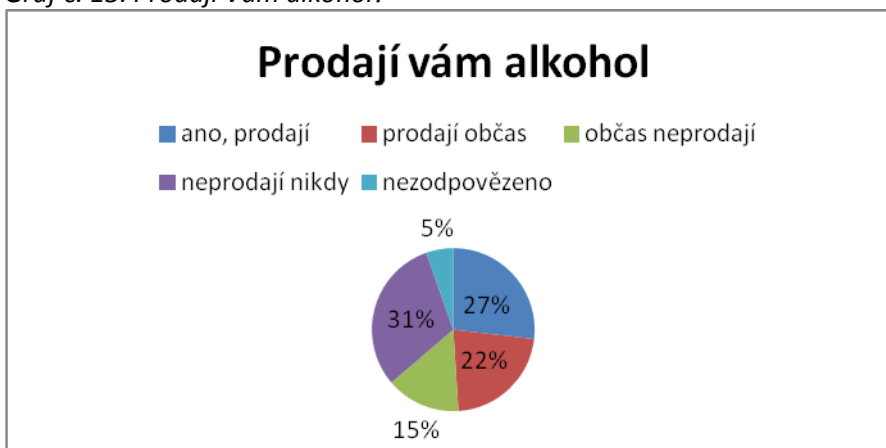
Graf č. 11 Konzumace alkoholu

Graf č. 12 Jaký typ alkoholu pijete?

Graf č. 13. Prodají Vám alkohol?

Graf č. 14 Množství vypitého alkoholu za večer

